

Den demokratiska processen

*Plan- och beslutsprocessen kring Kristianstad Arena i jämförelse med
en demokratinorm*

Abstract

The overall purpose of this essay has been to evaluate a local planning and decision-making process by comparing it with a norm of a democratic process. The case in question was the building of a new multi-purpose arena in Kristianstad. After the decision to build had been made the arena process was accused of being undemocratic and in the end the protesters even tried to force through a referendum. This raises a couple of questions: What is a democratic process and was this a democratic process?

To evaluate the process two operational questions was used:

What values should a democratic process fulfill?

How have the involved actors, based on interview statements, related to these values in the arena process?

Through normative analysis four values were identified: transparency, participation, accountability and dialogue. By setting up a number of criteria for each value and then comparing the criteria's with the result of 8 elite interviews the process was evaluated. The result shows that there are structural errors that cause problems for the democratic process and especially for the democratic accountability. The ideas about democratic dialogue and participation, that the involved actors have, lead them to act in ways that cause problems for all of the democratic values.

Nyckelord: Demokrativärden, Process, Deltagande, Dialog, Ansvar, Öppenhet, Kristianstad Arena, Kvasiparlamentarism

Keywords: Democratic Values, Process, Participation, Deliberative, Accountability, Responsibility, Transparency, Kristianstad Arena, Quasi parliamentarism

Antal ord: 20000

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Kristianstad Arena som studieobjekt	1
1.2	Problemdiskussion	2
1.3	Syfte och frågeställningar	3
1.4	Avgränsning.....	4
1.5	Disposition	5
2	Forskningsöversikt	6
3	Hur undersökningen har genomförts	9
3.1	Vetenskapsteoretisk grundföreställning.....	9
3.2	Hur analysen har genomförts	10
3.3	Samtalsintervju	11
3.3.1	Intervjufrågor	11
3.3.2	Intervjupersoner och urval	12
3.3.3	Transkribering och praktisk analys.....	13
4	En demokratisk process.....	14
4.1	Demokratiska kärnvärden	14
4.2	Fyra demokratiska processvärden.....	15
4.2.1	Öppenhet	15
4.2.2	Demokratiskt deltagande	16
4.2.3	Demokratisk dialog.....	17
4.2.4	Demokratiskt ansvar	18
4.3	Analyschema	24
5	Arenaprocessen.....	26
5.1	Demokratiskt deltagande	26
5.2	Demokratisk dialog.....	30
5.3	Demokratiskt ansvar	34
5.3.1	Institutionellt ansvar	35
5.3.2	Personligt och kollektivt ansvar.....	37
5.3.3	Konstitutionellt ansvar.....	39
6	Slutsatser och reflektioner	42
6.1	Metodologiska reflektioner.....	44
6.2	Vidare forskning	45
7	Executive summary	46
8	Referensförteckning	50
8.1	Böcker	50

8.2	Artiklar.....	51
8.3	Protokoll och offentliga handlingar	52
8.4	Internetkällor.....	52
8.5	Tidningsartiklar.....	53
9	Bilaga 1	54

1 Inledning

Upprinnelsen till den här uppsatsen kommer från mitt intresse av relationerna mellan politiker och medborgare i den svenska demokratin. Mycket tyder på att politikerna i Sverige, men också i övriga västländer, mer och mer utvecklas till en ny sorts elit (Se t.ex. Manin 2002). Jag tycker också att man kan finna tecken på att klyftan mellan väljare och politiker blir allt större i Sverige. Till exempel har vi de lokala partier som startas i reaktion mot de sju traditionella partierna. Dessa partier finner man numera i nästan varje kommun och även på nationell nivå finns det exempel som Piratpartiet. När jag skulle välja uppsatsämne sökte jag därför efter ett fall där denna problematik kunde spåras. Det jag fann var ett fall där det fördes en hetsig debatt om att politikerna inte lyssnade på medborgarna. Man kritiserade bl.a. politikerna för att ha genomfört en process som inte var demokratiskt förankrad. Fallet i fråga var en plan- och beslutsprocess för en multiarena i Kristianstad. Denna process kommer i uppsatsen att utvärderas genom att jämföra ett normativt ideal med en beskrivning av processen. Utvärderingen kommer att baseras på 8 semi-strukturerade intervjuer med involverade tjänstemän och politiker.

1.1 Kristianstad Arena som studieobjekt

I Kristianstad kommun beslutade man i december 2007 att bygga en ny evenemangsarena. Evenemangsarenan ska fylla tre upplevda behov; ett stort behov av träningsanläggningar, den ska tillföra en lokal för större evenemang och den ska användas av det lokala handbollslaget i Elitserien (KA 2010a). Priset för arenan låg vid beslutet på ca 330 miljoner och ytterligare 103 miljoner satsades på stadsdelen Söder där arenan ska ligga (KA 2010b, KA 2010c). Till skillnad från i många andra kommuner, där näringslivet har investerat i arenorna, står Kristianstad kommun för hela kostnaden. Man kan därmed säga att det är en stor kommunal satsning på ett enskilt projekt.

Men förutom det ovannämnda vad är det då som gör processen speciell? Det som väckte min uppmärksamhet var att det blev diskussioner angående den demokratiska förankringen. Processen började redan 2003 med en utredning men diskussionen hade funnits ett bra tag redan då (KA 2010d, KB 28/5 2003). Men det var inte förrän strax innan beslut hade tagits i kommunfullmäktige november 2007, då kostnaderna blev kända, som debatten i media tog fart (KF 2007-11-20 § 280). Många medborgare i kommunen tycktes inte ha varit medvetna om vad som pågick förrän beslutet hade tagits. Utifrån medias rapportering tycktes det finnas en stark opinion emot arenabygget som inte hade synts tidigare. Dessutom ansåg man att processen hade gått för snabbt (KB 29/1 2008). Resultatet blev en stor

debatt i den lokala tidningen, Kristianstadsbladet, där arenan diskuterades och kritiserades av redaktionen och olika insändarskribenter.

I november 2007 startade också ett nätverk för att samla in namnunderskrifter för en folkomröstning i frågan (KB 28/11 2007, KB 19/11 2007b). Insamlingen fick totalt 4800 namnunderskrifter men folkomröstningen förkastades av majoriteten som röstade för att bygga evenemangsarenan (KB 31/12 2009, KF 2007-11-20 § 280). 7 av de 9 partierna i kommunfullmäktige stod bakom förslaget och endast 2 mindre partier var emot, plus ett par avvikare från andra partier. De 7 partierna var eniga om att arenan och flera andra stora satsningar skulle genomföras oberoende av vilka som hade makten i kommunen. Detta har man efteråt kommit överens om i ett avtal mellan partierna som man kallar "*Handslaget*" (Handslaget 2008).

Fallet väcker frågor ur ett demokratiperspektiv. Varför blev det protester? Hade politikerna inte varit tillräckligt lyhörda? Politikerna menade att det var en lång demokratisk process som var väl förankrad. Genom dialog med föreningar, medborgare och företag (KK 2008). Under hela detaljplaneringsprocessen hade en mindre medborgargrupp, från området där arenan nu byggs, varit involverad. De förde en dialog med kommunala tjänstemän; i syfte att bli informerade och att få framföra sina egna åsikter (KK 2007, SB 1290K-P08.38 s.4). Men ändå blev det protester och det inkom till och med ett medborgarinitiativ till folkomröstning.

1.2 Problemdiskussion

Uppsatsen samhällsvetenskapliga relevans kan motiveras utifrån tre punkter: teoretiskt, empiriskt och som ett samhällsproblem. Samhällsproblemet i det här fallet är dels det faktum att många invånare i kommun och en del politiker ansåg att det var en direkt odemokratisk process som saknade förankring (KB 19/11 2007a, KB 29/1 2008). Och då är den naturliga frågan vad som är en demokratisk process? Och om den här processen kan anses demokratisk.

Min uppsats är också ett fall av utvärderingar av demokratin utifrån en normativ idealtyp. Det finns här i Lund, och ett par andra platser i Skandinavien, en liten tradition av att genomföra utvärderingar av demokratin. Karaktäristiskt för den samhällsforskningen är att man använder en kombination av normativ, empirisk och konstruktiv teori (jfr Hall et al. 2005, Lundquist 2001, Premfors 2000, Sjövik 2004). Man utarbetar en norm av demokratin och jämför den sedan med empiriskt material. Slutligen utarbetar man hur demokratin borde utvecklas i den konstruktiva delen. De nämnda undersökningarna har alla inspirerat min och jag har tagit konceptet med en normativ och empirisk ansats från dem. Det som skiljer min undersökning från deras är att jag fokuserar specifikt på en process och inte på hela demokratin. Jag har också valt att inte ha en konstruktiv ansats. Dock kommer jag försöka att ge förslag på hur processen kunde ha sköts bättre. Mitt fall är dessutom speciellt eftersom det är en mindre kommunal process. Det är min åsikt att det är viktigt att studera även processer och demokratin på lokal nivå. Det

är ju där många beslut tas och processer sker som faktiskt påverkar oss i vår vardag.

Relaterat till den ovannämnda samhällsforskning är det forskningsfält som utvärderar collaborative planning¹. Det finns vissa likheter mellan den sortens utvärderingar och utvärderingen i min uppsats eftersom arenaprocessen även innefattar en planeringsprocess. Inom forskningsfältet finns det en brist av utvärderingar som fokuserar på demokrativärden. Man fokuserar oftare på rena mål- och effektivitetsutvärderingar. Det finns dock en diskussion och ett par försök till utvärderingar utifrån en demokratinorm (jfr Agger & Löfgren, Manring 2005, Torfing et al. 2009). Men de har alla teoretiska brister enligt mig. Det är stort fokus på de demokratiska värdena deltagande och dialog men väldigt lite problematisering av ansvarsvärdet. Ur ett teoretiskt perspektiv har jag därför valt en bred ansats på ansvarsbegreppet. Ansvar är i min mening det minsta en medborgare kan begära och därför är det viktigt att studerar och utvärderar ansvaret.

För att sammanfatta är undersökningen ett fall av utvärdering av demokratin utifrån en norm. Forskningsproblemet som jag tar mig an kan sammanfattas i en teoretisk fråga: Vad är en demokratisk process och var finner man ansvaret i processen? En parallell samhällsrelaterad fråga är om arenaprocessen var demokratisk?

1.3 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med uppsatsen är att utvärdera en process utifrån en demokratinorm. Norm används här som ett övergripande begrepp som innefattar två eller flera önskvärda värden. I uppsatsen handlar det självklart om demokrativärden, närmre bestämt de värden som en demokratisk process bör uppfylla.²

Ambitionen för uppsatsen är inte att resultatet ska vara generaliserbart för alla liknande processer överallt i Sverige. Ambitionen är att visa hur man kan utvärdera processer utifrån en demokratisk norm och tillföra mer empiriskt material till samhällsforskningen i ämnet, då jag väljer en falltyp som inte tidigare har studerats på det sättet. Därmed genomförs forskningsprocessen på ett annorlunda sätt. Det är t.ex. vanligt att utveckla två eller fler demokratinormer för att sedan systematiskt jämföra med ett fall. Jag har istället valt att inrikta mig på att utarbeta en norm som är "heltäckande". En förhoppning är att politiker och samhällsforskare ska kunna använda detta som en metod för att genomföra

¹ Collaborative planning innebär planeringsprocesser där icke-offentliga privata organisationer och medborgare involveras.

² Norm och idealtyp kommer att användas i samma mening. En demokratinorm är på flera sätt en idealtyp som man bör eftersträva men som i realiteten är ouppnåelig.

faktiska utvärderingar. Självklart med en egen definierad demokratinorm, gärna tillsammans med medborgare.

Med allt det ovanstående i tanken har jag kommit fram till följande två frågeställningar:

- *Vilka demokratiska värden bör en process uppfylla för att vara demokratisk?*

Den första frågeställningen är normativ och tanken är att jag utifrån teorierna ska skapa en normativ idealtyp av en demokratisk process bestående av demokratinormer och värden. Demokrati bygger på att vi har vissa gemensamma värden om människors rättigheter och samhällets styrelse. Det betyder att det också finns specifika värden som en demokratisk process bör uppfylla. Det är dessa som ska preciseras för frågeställning ett. Idealtypen ska därefter användas i min analys för att besvara den andra frågeställningen. Uppsatsen kommer per automatik att vara vinklad utifrån de demokratinormer och värden som jag utgår från. Detta betyder att resultatet givetvis hade blivit annorlunda om man hade utgått från andra normer och värden.

- *Hur har aktörerna i processen, utifrån intervjuutsagor, förhållit sig till de demokratiska värden som bör ingå i en demokratisk process?*

Den andra frågeställningen är empirisk och övergripande. Tanken är att beskriva processen på ett brett sätt. I det ingår att undersöka hur de involverade aktörerna har tolkat de demokratiska värdena (svaren på första frågeställningen) och hur processen uppfyller demokrativärdena. Slutligen är också syftet att undersöka eventuell upplevd problematik med värdena i praktiken. Den första frågan kan anses grundläggande för att man ska kunna tolka svaren på de andra två frågorna korrekt. Genom att veta hur de uppfattar värdena och upplevd problematik får man förståelse för hur de har agerat i processen men också varför processen eventuellt inte når upp till idealet. Men dess syfte är också att tillföra mer empiriskt material om offentliga aktörers uppfattningar om demokrativärden. På så vis är undersökningen delvis explorativ.

För att besvara de nämnda frågorna kommer jag att genom hela analysen göra en jämförelse med de demokratiska värden, som identifierades som svar på den första frågeställningen. Det är viktigt att komma ihåg att det är utifrån intervjuutsagor som den empiriska frågan ska besvaras. Resultatet kan därför inte tolkas som objektiv fakta. Mer om detta i min vetenskapsteoretiska grundföreställning i avsnitt 3.1.

1.4 Avgränsning

Jag har valt att avgränsa fallstudien till perioden 2003-2008, det vill säga från den tid då arena frågan först kom upp på agendan tills beslut hade tagits. Processen tar inte helt slut bara för att fullmäktigebeslut har tagits, debatten fortsatte till

exempel. Men eftersom jag är intresserad av själva planerings- och beslutsprocessen är detta en logisk avgränsning.

Den andra avgränsningen jag har gjort är att fokusera på politiker och tjänstemännens utsagor. Det har, som jag nämnde ovan, funnits en skillnad i uppfattningar om vad en demokratisk process är mellan politiker och medborgarna i det här fallet. I lokaltidningen har ca 150+ artiklar skrivits; ledare, opinion, insändare etc. De ger alla intrycket av att processen anses vara dåligt demokratiskt förankrad. En ideal fallstudie hade därför enligt mig innehållit någon form av jämförelse mellan medborgarna och politikernas utsagor. Men utifrån den tid och resurser jag har är det inte rimligt med det målet.

Jag har inte använt mig av offentliga handlingar i stor utsträckning. De har främst använts till bakgrundsinformation. Eftersom utvärderingen är gjord relativt långt i efterhand har jag medvetet valt att inrikta mig på intervjuutsagor. Detta är för att det dels är svårt att så här långt i efterhand finna objektiv information. Det finns inte i heller objektiva rapporter av neutrala källor eftersom det är en liten lokal process. Informationen som finns att tillgå är antingen från kommunen eller från lokaltidningen. Ingen av dem kan anses vara helt objektiv. Även om man hade genomfört undersökningen när processen pågick hade det inte varit idealiskt att förlita sig enbart på de källorna. Däremot hade man kunnat använda observation som metod tillsammans med intervjuer.

1.5 Disposition

I kapitel 2 presentera jag en kort redogörelse för den samhällsforskning som berör uppsatsämnet. Dessa kan kort sammanfattas som undersökningar med normativa och konstruktiva ansatser för utvärdering av demokrati och utvärderingar av collaborative planning. I kapitel 3 redogör jag för hur uppsatsens undersökning har genomförts rent metodologiskt och också kort om min vetenskapsteoretiska ansats. I kapitel 4 genomför jag en normativ analys med målet att definiera och precisera de demokratiska värden en policyprocess bör uppfylla. I slutet av kapitlet summerar jag allt i ett analyschema, som kan ses som idealtyp över en demokratisk process och som svar på frågeställning ett. I kapitel 5 kommer jag att analysera intervjudatan med hjälp av mitt analyschema. Slutligen i kapitel 6 presentera jag uppsatsens sammanfattande slutsatser och mina reflektioner kring dem. Jag har också valt att här ha ett avsnitt med metodologiska reflektioner och förslag på vidare forskning.

2 Forskningsöversikt

Inom samhällsforskningen finns det mycket forskning om enskilda värden och demokratiteorier. Det kan vara ansvarsutkrävande, öppenhet, eller det omåttligt populära samtalsdemokratin etc. Det finns dock inte mycket forskning inriktad på att utvärdera demokratin och dess aspekter på den internationella forskningssenen. I Sverige finns det en liten forskningstradition av att utvärdera demokratin och dess beståndsdelar. Den främsta i området anser jag att Lundquist är. Han har i sina böcker tagit en normativ, empirisk och slutligen konstruktiv ansats som får anses vara unik i samhällsforskningen. I sin bok *"Demokratins väktare"* (2001) argumenterar han för hur förvaltningsanställda tjänstemän bör bete sig, hur de faktiskt är och slutligen hur man kan uppnå idealet, som är att de ska vara demokratins väktare. Han har även arbetat på ett liknande sätt då han i *"Medborgardemokratin och eliterna"* (1998) utarbetar en demokratimodell (ideal) för att analysera den svenska demokratin. Lundquist argumenterar i boken för att den svenska demokratin står inför olika hot. Bland annat är det högerpopulistiska eller vänsterradikala hot. Men framförallt ekonomismens intåg i demokratin. Den svenska demokratin präglas enligt honom allt mer av egoism och vinsttänkande. Lundquist benämner inte sina arbeten som utvärderingar men det är en tolkning som jag har gjort av dem. Han målar upp ett ideal, utvärderar mot verkligheten och föreslår sen förändringar för att kunna nå idealet.

Metodologin har sedan spritt sig och använts av ett antal svenska samhällsforskare. I Stockholm, vid Score forskningscentrum, har exempelvis Rune Premfors anammat metodologin i sin bok *"Den starka demokratin"* (2000). I boken genomför Premfors en idéanalys av den svenska demokratin utifrån tre idealtyper: den "snabba", den "starka" och den "tunna". Den tunna karaktäriseras av eliters och experts dominans i politiken. Den snabba hyllar de vanliga medborgarnas roll i politiken. Den starka är därmed en balans mellan de två. I den starka demokratin ses politiken som en givande process där vi tillsammans bildar våra åsikter, d.v.s. alla har en roll att spela. Utifrån idéanalysen bedömer Premfors den svenska demokratin och spår åt vilket håll den är på väg. Han föreslår bland annat mer medborgerligt deltagande och nya lokala former för att involvera medborgare, som t.ex. kommundelsnämnder och lokal-media som bjuder in medborgare i dialog. Han föreslår också fler folkomröstningar och forum för samtal. Ett generellt tema i boken är att Premfors aktivt argumenterar emot dem som hävdar att det nuvarande systemet är demokratiskt. Han menar att det finns väsentliga brister och man måste därför fortsätta utveckla demokratin.

En tredje utvärdering av den svenska demokratin är arbetet i Demokratirådet under ledning av Olof Petersson, som regelbundet släpper utvärderingar av olika aspekter i den svenska demokratin. De arbetar ofta efter en metodologi som liknar Lundquists. Den mest intressanta undersökning de har gjort, för uppsatsens del, är 2002 års rapport då de utvärderade ansvarsutkrävandet i Sverige. Ett intressant

resultat är att ansvarsutkrävandet vid valdagen fungerar relativt dåligt. Även om ett parti förlorar stort betyder det sällan att de avsäger sig regeringsmakten. Demokratirådet menade också att maktindelningen ofta är otydlig för väljarna.

Det har också gjorts en del forskning, med samma metodologi, på den nya internationella aspekten av demokratin. Sjövik (2004) analyserar i sin doktorsavhandling hur internationalisering påverkar den svenska demokratin och framförallt symmetrin mellan maktutövning och demokratiskt ansvar. Sjövik vidareutvecklar Lundquist metodologi och tar sedan en normativ ansats för den önskvärda starka demokratin. Idealtypen använder han för att analysera medborgarnas inflytande i demokratin på europeisk nivå. Slutsatserna i den konstruktiva delen är att det behövs nya institutioner för att öka medborgarnas inflytande och ett utvecklande av en gemenskapskänsla. Sjövik har dessutom deltagit i en utvärdering av det gränsöverskridande nätverket kring öresundsregionen. I den används i stort sätt samma upplägg som i Sjöviks avhandling. I idealtypen argumenterar man för en demokratimodells olika beståndsdelar: kärnvärden, processvärden, demokratiska institutioner och demokratisk praktik (Hall et al 2005 s.26). Det är främst deras studie som har inspirerat mig i min forskningsprocess. Resultat av deras studie pekade på att det fanns stora demokratiska brister i nätverket. Det fanns för lite utrymme för ansvarsutkrävande, dialog och deltagande. Nätverket var toppstyrt och reserverat för eliter.

Gemensamt för de ovan nämnda undersökningarna är att de studerar och utvärderar demokratin i stora drag. Antingen europeisk, svensk eller regionnivå. De har också tagit en relativt enkel syn på ansvarsbegreppet. Det är här min uppsats kommer in. Jag försöker föra forskningen vidare till ett nytt område på tre sätt. Jag riktar in mig på lokal nivå, på enbart den demokratiska processen och strävar efter ett bredare ansvarsbegrepp.

Som jag nämnde i början av uppsatsen finns det också ett forskningsfält rörande collaborative planning och utvärdering med en utgångspunkt i normativ och empirisk teori, som de ovannämnda samhällsforskarna. Tyvärr tar de flesta i utvärderingsmetoderna en snäv syn på demokrativärden. När de diskuterar demokrativärden är det oftast i frågan om informationsspridning, effektivt deltagande och bra dialog men inte om ansvar (Agger & Löfgren 2008 s.146). Det tycks dock finnas en vilja att utveckla ämnet. Exempelvis har Agger & Löfgren (2008) utarbetat ett ramverk för utvärdering av planeringsprocesser med ett demokratiperspektiv. Torfing, Sørensen & Fotel (2009) har både utarbetat en modell för utvärdering av nätverksbaserade planeringsprocessers demokratiskförankring och testat den empiriskt. Deras idé bygger på att nätverken är förankrade i den utsträckningen som de kan kopplas till de demokratiska institutionerna, som t.ex. riksdag och regering eller kommunstyrelse och kommunfullmäktige. På det viset får processen legitimitet och en norm om demokratiskt uppträdande. Deras modell tar hänsyn till ansvar vilket gör att den sticker ut från mängden. Men de använder enbart den institutionella definitionen av ansvar, d.v.s. att politiker är ansvariga inför folket på valdagen.

Torfinng, Sørensen & Fotel (2009 s.305) testade sin modell på ett stort nätverk runt planerings och beslutsprocessen för Fehmarn bron mellan Danmark och Tyskland. De fann bland annat att det var bra med en bred modell för att den gav en nyanserad bild av demokratiska styrkor och svagheter i processen, som en mindre och mer inriktad modell inte hade gjort. De hade inte heller några problem med att omsätta modellen till praktisk metod. De tror därför att demokratiska utvärderingar som deras kan vara användbara för att upptäcka och åtgärda brister för framtida planerings- och beslutsprocesser. En uppmaning som den här uppsatsen bygger vidare på.

Forskningen kring planering har som sagt nästan enbart fokuserat på deltagande, dialog och öppenhet men inte på ansvar. Det finns dock ett undantag. En samhällsforskare har specifikt undersökt ansvar och collaborative planning med intressant resultat. Manring (2005 s. 57) undersökte effekterna av lokal collaborative planning för naturvården i USA. För att få bättre beslut föreslog man ett ändrat system där man tog bort överklagande i efterhand för att istället ha medbestämmanderätt före besluten. Manring anser att överklaganden är ett sätt att utkräva ansvar enligt bl.a. det institutionella ansvarsbegreppet och när möjligheten att överklaga tas bort, undergrävs det demokratiska ansvaret. Ett annat problem med den föreslagna collaborative processen är att bara de medborgare som bor i regionen i fråga får en röst i processen. De övriga medborgarna i landet förlorar helt sina möjligheter att utkräva ansvar eller. För att en collaborative process ska kunna möta kraven på demokratiskt ansvar krävs det att alla påverkade har möjlighet att delta (Manring 2005 s.64-65, 76). Manrings utvärdering exemplifiera hur de demokratiska värdena ibland kan stå i direkt konflikt till varandra. Projektet syftade till att involvera medborgarna mera men det skedde på bekostnad av ansvarsutkrävandet.

3 Hur undersökningen har genomförts

I det här kapitlet kommer jag att redogöra för hur jag har gått tillväga i undersökningen för att besvara den empiriska frågeställningen. Jag har valt att lägga den metodologiska reflektionen i slutet av uppsatsen. Tanken är att läsaren ska få ta del av hela uppsatsen för att själva kunna bilda sig en uppfattning om dess styrkor och svagheter.

3.1 Vetenskapsteoretisk grundföreställning

Samhällsforskarens ontologiska och epistemologiska åsikter påverkar i en stor utsträckning hur forskningsprocessen utvecklas; vilka metoder man väljer, teorier etc. Därför bör man vara öppen och presentera den vetenskapsteoretiska grundföreställning som bakom arbetet. Jag vill här fokusera på en ontologisk och en epistemologisk del av min vetenskapsteoretiska grundföreställning (jfr Lundquist 2001, Sjövik 2004).

Den ontologiska syn som jag vill redogöra för här är vad Lundquist (2001 s. 23-25) kallar verklighetsplan. Det finns tre verklighetsplan för individen; utsagoplan, informationsplan och realitetsplan. Utan att gå in på det allt för djupt är skillnaden den att realitetsplanet innehåller aktörernas faktiska motiv och handlingar, realiteten. Detta påverkas sen av perceptionsmekanismer som leder till aktörernas upplevda motiv och handlingar; deras realitetsuppfattning. Det som de tror att de har tänkt och gjort och varför. Sen, genom beslutsmekanismer, går det vidare till utsagoplanen. Det är vad aktörerna faktiskt påstår och beskriver. Uttryckt på ett annat sätt, vad de faktiskt säger att de gjorde och tänkte. Allt detta innebär dels att aktörerna inte behöver vara medveta om vad deras faktiska motiv var, som de har fått genom t.ex. den struktur de påverkas av, och att det som de säger inte behöver vara realiteten. En positivist påpekar givetvis att det inte finns någon mening att undersöka utsagoplanen eftersom det inte är en objektiv verklighet. Men då ignorera man att utsago- och informationsplanet har empiriska påverkningar människans tänkande (ibid. 2001 s.23).

Den epistemologiska grunduppfattning som ligger bakom uppsatsen är att forskaren inte kan vara helt objektiv inom samhällsforskningen. Det går inte att koppla bort all förförståelse och åsikter. Det hade inte lett till bra forskning om man ens kunde det. Förförståelsen behövs för att kunna tolka och analysera allt material. Men detta betyder inte att man helt ska förkasta idén att forskning behöver en fast punkt att stå på. Om det inte finns en fast punkt får man skapa den

genom intersubjektivitet, d.v.s. genom att tydligt redovisa tillvägagångssätt och teoretiska ansatser (jfr Sjövik 2004 s.28). Följaktligen har jag i den empiriska undersökningen redan definierat vad det är jag undersöker då jag skapade mitt analyschema. Den vanliga kritiken är naturligtvis att man borde låta materialet talar för sig själv. Om man redan har definierat värden och kategorier har jag ju redan före jag genomför intervjuerna skapat mina "glasögon". Men det går, som jag nämnde ovan, inte att studera någonting helt objektivt. Man har alltid en förståelse om fenomenet. Skillnaden är att jag gör det till en del av arbetet. Genom att utarbeta en norm om hur det bör vara klarlägger jag min uppfattning om en demokratisk process för läsaren. Jag försöker därmed göra ett medvetet val av glasögon. Ett val som dessutom är gjort helt öppet för läsaren för att han i sin tur ska kunna bedöma hur mina val påverkar resultatet (jfr Beckman 2007 s.21-23).

3.2 Hur analysen har genomförts

För att besvara den första normativa frågan har jag behövt konstruera en idealtyp över demokratiska värden som bör ingå i en demokratisk process. För att göra det behöver man använda normativ metod och det finns naturligtvis olika sätt att göra det på. Min normativa analys har dels haft inslag av en begreppsanalys då jag preciserar de normer och värden som bör ingå i en process, deras förhållande till varandra och vad de innebär. Men analysen har också haft inslag av '*egentlig normativ analys*' då jag har argumenterat för vilka kärnvärden och processvärden som bör ingå i en demokratisk process. Med andra ord har jag argumenterat för hur det bör vara och varför. Det är detta som de allra flesta förknippar med normativ metod. Men det finns även annan normativ metod (jfr Badersten 2006 s. 43-44, 47).

Analysen av den empiriska delen har inte skett enligt en specifik analysmetod men har inslag av idéanalys i tillvägagångssättet. Systematiken består i att jämföra intervjumaterialet med de identifierade värdena och deras kriterier. Det vanliga, när man använder idealtyper i idéanalys, är att ställa upp en eller flera idealtyper och sedan kategoriserar in materialet i någon av dem (Bergström & Boréus 2000 s.158). Jag har istället valt att arbeta på ett enklare sätt. Min analysmetod syftar till att tolka och analysera intervjupersonernas utsagor och jämföra resultatet med en idealtyp av en demokratisk process. Man skulle kunna uttrycka det som att jag granskar deras utsagor med normen. Likheter med idéanalys ligger i att jag för att kunna besvara frågeställningen delvis rekonstruerar de idéer som aktörerna har om normerna och värdena (jfr Lundquist 1998 s.52). Och att jag använder en idealtyp för att genomföra analysen. En förutsättning för att metoden ska fungera är att den teoretiska, normativa, biten är välgenomarbetad före intervjuerna sker och att intervjufrågorna är formade efter det, vilket också har varit fallet (Kvale & Brinkmann 2009 s.239). Jag har arbetat stegvist och utarbetat normen före min analys.

3.3 Samtalsintervju

Jag har valt att genomföra mina intervjuer på ett semi-strukturerat sätt (jfr Svenning 2003 s. 112-113). Det innebär att jag har skapat en strukturerad intervjuguide som jag har utgått från vid intervjuerna. Men eftersom frågorna är öppna får jag ostrukturerade svar. De intervjuade får då möjligheter att tänka fritt.

Intervjuerna var mellan 30-60 minuter långa och har genomförts med 8 personer. De har genomförts enskilt i alla fall utom ett. I det fallet intervjuade jag två personer samtidigt och intervjun varade totalt 1 timme och 40 minuter. De spelades alla in med diktafon och transkriberades sen ordagrant.

3.3.1 Intervjufrågor

Enligt Conny Svenning (2003 s.114) kan intervjufrågor vara antingen faktafrågor, bedömningsfrågor eller värderingsfrågor. De frågor som jag behövde ställa i den här undersökningen var främst de två sistnämnda men även del faktafrågor. Det som jag var intresserad av var deras värdering om de demokratiska värdena och bedömning om hur processen hade förhållit sig jämfört med kriterierna från processvärdena. I övrigt är rena faktafrågor som intervjupersonens ålder och kön inte vidare relevanta i den här undersökningen.

Det finns givetvis olika sorters frågor. Och beroende på vilken sorts intervju man gör använder man olika. Kvale & Brinkmann (2009 s.135-136) identifierar 9 olika sorters intervjufrågor:

- Introductory questions
- Follow-up questions
- Probing questions
- Specifying questions
- Direct questions
- Indirect questions
- Structuring questions
- Silence
- Interpreting questions

I min strukturerade intervjuguide har jag använt mig av i stort sätt samtliga typer av frågor. Introducerande frågor är öppna frågor som ska få igång intervjusubjektets tankar om en händelse. Frågorna i intervjuguiden är oftast introducerande men samtidigt utforskande utefter teorin. Jag ville få dem att öppet beskriva hur de har upplevt en situation eller aspekt i processen. Ibland har det följts av en uppföljningsfråga, som jag på förhand har kunnat förutse, som ska få intervjusubjektet att vidareutveckla en viss del. Ett exempel är frågan till tjänstemännen som hade hand om projektet på kommunen, och därmed också informations och samrådsmötena. Jag visste att det fanns en boendegrupp som var i kontakt med tjänstemännen. Så efter frågan: *Vad anser du om medborgerligt*

deltagande i projekt som arenan? Och under vilka former bör det ske (t.ex. medborgarpaneler, samråd, medbestämmande)? är det naturligt att fråga hur de andra medborgarna har haft möjligheter att delta i processen. De flesta uppföljningsfrågor kan givetvis inte förutses och som intervjuare kan jag behöva ställa uppmuntrande uppföljningsfrågor för att få intervjupersonen att vidareutveckla sitt svar.

För att få struktur på intervjun är det viktigt att ha med strukturerande frågor att ställa när man byter till ett nytt ämne. För att markera en övergång till ett nytt ämne används frågor som den här:

Öppna processer brukar anses som grundläggande i en demokrati. För att medborgarna ska kunna bilda sig en uppfattning om samhällets tillstånd och vad de vill ska hända behöver de information. Hur öppen anser du att arenaprocessen var? Fanns all information tillgänglig för medborgarna?

Intervjupersonerna besitter varierande erfarenheter och positioner i samhället. Mitt sätt att hantera det är att utveckla en intervjuguide med relativt öppna frågor om processvärdena. Och sedan är det upp till mig som intervjuare att ställa uppföljnings och direkta frågor för att få fram information som den specifika intervjupersonen besitter.

I bilaga 1 är intervjufrågorna bifogad tillsammans med en lista på intervjupersonerna samt deras beteckningar som jag kommer refererar till.

3.3.2 Intervjupersoner och urval

De 8 intervjupersonerna är uteslutande eliter i någon mån. Det är kommunala tjänstemän, politiker, en privat intressent och en kommunrevisor. Ett problem med elitintervjuer är att maktrelationen jämnas ut eller vrids till intervjuarens nackdel (Kvale & Brinkmann 2009 s.147). De intervjuade är experter eller eliter och betydligt mer självsäkra än intervjupersoner är i vanliga fall. Jag märkte detta själv redan vid min första kontakt med en tilltänkt intervjuperson. Personen var väldigt självsäker och tog direkt initiativet i samtalet. Samtalet blev en intervjusituation där jag var den intervjuade. Men det problemet har dock inte upprepats i de faktiska intervjuerna. Kvale & Brinkmann menar att man som intervjuare måste stå på sig, vara inläst i det aktuella ämnet och vara en aningen konfrontativ. För att få förförståelse inför intervjuerna har jag därför gått igenom dels offentliga dokument om arenan och dessutom ett hundratal tidningsartiklar: ledare, opinion, insändare.

Vid urvalet av intervjupersoner har jag gjort vad man kalla en "*critical case sampling*" (Flick 2006 s.130). Det innebär att jag har valt de personer som besitter kunskap eller positioner som är nödvändiga att intervjua för att kunna utvärdera processen. Jag har också använt mig av en snöbollsmetod. Vilket innebär att intervjupersoner har tipsat mig om andra intressanta politiker eller tjänstemän att intervjua. Min ambition var också att försöka få ett brett underlag. Därför har jag t.ex. intervjuat en lägre tjänsteman, högre tjänsteman, högre och lägre politiker

och en kommunrevisor. På detta sätt försökte jag få en heltäckande bild av processens alla delar.

En förutsättning för att mina intervjupersoner ska kunna tala fritt är att de har blivit lovade att få vara anonyma. Jag har också gjort noggranna övervägande när jag har valt deras beteckning. Eftersom detta är en lokal process kan det vara lätt att lista ut vem som är vem om jag inte är noggrann på den punkten. Av samma anledning listar jag inte i heller vilka partier eller kön de intervjuade har. Den informationen har ingen större betydelse för utvärderingen. Dock har anonymiteten en betydelse för intersubjektiviteten. Genom att hålla intervjupersonerna hemliga gör jag det omöjligt för andra samhällsforskare att genomföra en studie på exakt samma sätt. Och det minskar också insynen i vad för sorts information de intervjuade besatt et.c. Men jag ansåg att för att överhuvudtaget kunna genomföra undersökningen behövde jag intervjuer och en förutsättning för det var anonymitet, eftersom det var ett känsligt ämne. Det har jag även fått bekräftelse för under intervjuerna. Det är en oundviklig brist som tyvärr i min mening försämrar slutresultatet.

3.3.3 Transkribering och praktisk analys

Samtliga intervjuer jag genomförde spelades in med diktafon. De har alla i efterhand transkriberas ordagrant. Totalt blev intervjuerna på ca 70 sidor. Dessa har jag sedan läst ett flertal gånger för att bilda mig en uppfattning om processen i stort. Dessutom har jag lyssnat igenom intervjuinspelningarna två gånger. Jag kategoriserade sedan innehållet och gjorde en aktiv tolkning av hur det materialet stod sig mot analys-schemat. De tre underfrågorna till frågeställning två har också varit vägledande då jag genomförde analysen. Hur värderar de processen i förhållande till kriterierna? Hur tolkar de till exempel personligt ansvar? Vilken problematik upplever de?

4 En demokratisk process

Demokrati som begrepp är per definition normativt. För att utvärdera en process utifrån ett demokratiperspektiv måste man därför ha en normativ inriktning på utvärderingen (Agger & Löfgren 2008, s.148). I det här kapitlet kommer jag därför att argumentera för vilka demokrativärden som bör ingå i en idealtyp och summerar det i ett analyschema med kriterier för varje värde.

4.1 Demokratiska kärnvärden

Den demokratiska normen för en demokratisk process som jag kommer att argumentera för tar sin grund i tre demokratiska kärnvärden. De är tre kärnvärden som är relativt accepterade i litteraturen om demokrati (Hall et al 2005 jfr Gilljam & Hermansson 2003 s.14). Det första är att alla människor är jämlika och lika mycket värda. Det tar bland annat sitt uttryck i att alla människor har varsin röst. Ingens röst är värd mer än någon annans. Detta kärnvärde finns till och med inskrivet i regeringsformen (1:2), som säger att *”den offentliga makten ska utövas med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans frihet och värdighet.”*

Det andra kärnvärdet är att alla människor bör ses som lika kapabla att medverka i styrelsen (Dahl 1989 s.98). Dahl menar att alla människor ska ses som lika kvalificerade och jämlika för att kunna delta i styret. Och även om de inte är det så är ingen definitivt bättre än alla andra att ta beslut. Precis som i Hall et al (2005 s.28) undersökning om Öresundsbron utgår jag också från att alla medborgare är lika kvalificerade som de valda representanterna. Därför finns det ingen anledning att utesluta medborgare från beslutsprocessen.

Det tredje kärnvärdet är att alla människor är demokratiskt autonoma och bäst lämpade för att besluta vad som ligger i deras intresse. Alla medborgare i Kristianstad kommun som berörs av ett beslut bör därför ha lika stor möjlighet att komma till tals.

De tre kärnvärdena är grunden i demokratin. Det är utifrån dem som min demokratisyn utgår. För att de ska kunna uppfyllas måste man dock ställa vissa krav på den demokratiska processen. De kraven är processvärdena som jag argumenterar för i nästa avsnitt.

4.2 Fyra demokratiska processvärden

Representativ demokrati kan grovt delas in i tre modeller: valdemokrati, deltagardemokrati och samtalsdemokrati. Dessa delar alla i viss utsträckning de tidigare nämnda kärnvärdena. Men de har sina egna interna värden som skiljer sig åt. Valdemokratins interna värden är demokratiskt ansvar och lyhördhet som ska garanteras vid valdagen. Deltagardemokratins är att medborgarna är aktiva och delaktiga i politiken och utvecklas demokratiskt. Samtalsdemokratins är att alla i samhället deltar i offentlig diskussion för att nå upplyst förståelse och tolerans för varandras åsikter (Gilljam & Hermansson 2003 s.15-25).

De tre nämnda modellerna är ideal och i realiteten finner man inte bara värden från en eller två i en demokratisk process. Jag har därför valt att utgå från fyra demokratiska processvärden: öppenhet, demokratiskt deltagande, dialog och ansvar. Eftersom de fyra processvärdena återfinns, i någon mån, i alla representativa demokratimodeller blir det heltäckande. Ansvarsvärdet har i tidigare samhällsforskning fått för lite fokus. Ansvarsbegreppet är dessutom väldigt komplext och under ständig utveckling. Därför har jag i uppsatsen lagt större vikt på ansvarsvärdet och den delen större än de övriga processvärdena.

4.2.1 Öppenhet

Det första processvärdet öppenhet är i egentligen en grundsten för de tre andra processvärdena. Utan öppenhet fungerar inte ansvarsutkrävandet då medborgarna inte vet vem som är ansvarig och de vet inte vad som händer (Cameron 2004 s.59). Utan öppenhet kan medborgarna inte delta i den demokratiska dialogen och de kan inte delta i processer som de inte har information om. Men öppenhet kan också uppnås just genom att ha en bra demokratisk dialog och genom att involvera medborgarna. Öppenhet är därmed centralt för att alla medborgare ska ha lika stor möjlighet att bilda sig en egen uppfattning (Hall et al. 2005). Öppenhet innebär att det ska vara tydlig information och det betyder att det måste vara tydligt vilka som är involverade i processen, vad målen är, alternativen etc. Ju fler informella aktörer ju viktigare blir öppenheten. Det är viktigt för ansvarsutkrävandet att veta vilka aktörerna och deras roll är. Det är viktigt att all information om målen, alternativen och kostnader är tydliga för att medborgarna ska kunna bilda sig en informerad åsikt.

Öppenhet är inte bara viktigt för medborgarna. Det bör också vara viktigt för politikerna. Ansvarsutkrävandet kan slå helt fel och medborgarna kan få fel uppfattning om politikerna och processerna inte är öppna. Uttryckt på ett annat sätt måste politikerna fråga sig om det är värt att riskerar felaktig bestraffning för att komma undan ansvar en annan gång (jfr Kumlin 2003). Öppenhet är därmed ett grundläggande processvärde som kan kopplas till de tre andra. Fungerar inte öppenheten fungerar inte heller deltagandet, dialog och ansvar. Eftersom öppenhet är tätt förknippat med de andra tre kommer värdet att blandas med de andra processvärdena i mitt analyschema.

Sverige och de andra skandinaviska länderna är unika i att de har en betydligt mer öppen förvaltning. Alla handlingar som kommer i kontakt med svenska myndigheter eller förvaltningar måste diarieföras och är sedan tillgängliga för allmänheten (Premfors 2003 s. 225). Offentlighetsprincipen är speciellt viktig för ansvarsutkrävandet och kontrollen. De svenska medborgarna har en unik möjlighet i att få insyn i förvaltningarna och politikernas verksamhet genom den (ibid. s. 253-254).

För att sammanfatta är öppenhet ett viktigt processvärde. Det är grundläggande för att de andra processvärdena överhuvudtaget ska kunna fungera. Offentlighetsprincipen är viktig men lika viktigt är det att politiker och tjänstemän är öppna och informativa mot medborgarna. Man ska inte enbart förvänta sig att medborgarna tar reda på informationen själv. När det är stora projekt eller viktiga frågor på agendan så ska den informationen föras ut. Lika viktigt är det att alla aktörer som är involverade i en process är identifierade för allmänheten. I dag när det finns många inofficiella aktörer, som privata företag eller enskilda medborgare, involverade i projekt och processer krävs det att den informationen förs ut till medborgarna.

4.2.2 Demokratiskt deltagande

Kärnvärdena innebär bland annat att alla medborgare är lika mycket värda och att de har en demokratisk autonomi. De vet själva vad som är bäst för dem och i deras intressen. Med detta menar jag att alla medborgare har en rättighet att delta aktivt i politiken. Medborgarna bör alla ha lika goda möjligheter att delta och bestämma politikens former och omfattning (Hall 2005 m.fl. s.30). Dahl (1989 s.175) uttrycker det som att folket ska kontrollera dagordningen. Det är de som ska bestämma vilka frågor som ska tas upp eftersom de alla vet vad som är i deras intresse. Demokratiskt deltagande knyter an till politisk jämlikhet. Alla medborgare ska ha lika enkelt att bli delaktiga i processen. Det krävs för att åsiktsrepresentationen ska bli rättvisande och inte snedvriden till att gynna en viss grupp (Agger & Löfgren 2008 s. 151-152, Hall et al. 2005 s.30). I de sammanhang då grupper formeras är det vanligt att en viss grupp eller personer dominerar diskussionen, till exempel vita medelklass män. De som har tiden, möjligheterna, informationen och utbildningen för att delta. För att det ska vara politiskt jämlikt bör alla ha lika stora möjligheter att delta och göra sig hörda. Det är en frågan om hur representativa de aktiva är. Men också en fråga om maktrelationer inom de medborgliga organisationerna (Agger och Löfgren 2008 s. 153, jfr Premfors & Roth 2004 s. 149-151, Fung 2004 s.47).

Deltagardemokrater menar, precis som samtalsdemokraterna, att ett aktivt deltagande leder till upplysta medborgare. Ju mer en medborgare deltar i politiken ju bättre blir han på att delta och ju starkare demokratiska värderingar får han (Agger & Löfgren 2008, Bengtsson 2008 s.56-60, Jarl 2003). Som med allt deltagande i processer, oavsett på vilken nivå och område det rör sig om, är det viktigt att de deltagande faktiskt får reellt inflytande. Annars saknar deltagandet något värde. Detta är en vedertagen regel inom Action Research,

deltagardemokrati och deltagarmetoder i stort (Creighton 2005, Connelly & Richardson 2004 s.6, Premfors & Roth 2004 s. 153-155). Risken är annars att de deltagande blir apatiska eller anser sig ha blivit lurade (Connelly & Richardson 2004 s.12). Men demokratiskt deltagande står i konflikt med det institutionella ansvarsbegreppet. Eftersom ju mer inflytande aktiva medborgare har ju svagare blir det institutionella ansvaret (Cameron, 2004 s.66, Jarl 2003). Men utifrån ett personligt och kollektivt ansvarsbegrepp är mer deltagande bättre för ansvaret. Ju fler medborgare som tar ett personligt ansvar och engagera sig i politiken ju starkare blir det kollektiva ansvaret.

Hall et al. (2005 s.31) menar att medborgarna alltid bör ha möjlighet att delta i processerna. Genom kontinuerlig kontakt och en aktiv och ömsesidig opinionsbildningsprocess från det tillfälle då en policyfråga kommer upp på dagordningen till beslut. Agger & Löfgren (2008) argumenterar för att det bör vara en norm att aktiva medborgare, som bildar en större grupp, ska ha rätt att delta i processen. Medborgarna som menas är de som påverkas av processen, men det bör vara vittomfattande. Processen bör också vara öppen för de som inte aktivt deltar men ändå påverkas av den, d.v.s. de som känner sig berörda på något sätt bör ha rätt att delta.

Sammanfattningsvis, jämlikt deltagande är en grundförutsättning för att de demokratiska kärnvärdena ska kunna uppfyllas. Först och främst ska alla ha en rätt att delta på valdagen. Men även i en representativ demokrati är det viktigt att alla medborgare har en möjlighet att påverka samhället. Men det ska vara ett jämlikt deltagande. Ingen enskild grupp ska ha mer inflytande än andra. Folkomröstningar är ett sätt för medborgare att delta mellan valen. Och när det finns en efterfrågan på det så bör man genomföra en folkomröstning om det är praktiskt möjligt. Men det finns även andra sätt att involvera medborgare. Medborgarpaneler, diskussionsforum och deltagande i planerings- och beslutsprocesser är andra möjliga sätt. Men det viktiga är att processen är öppen och att de som vill, och är berörda, får delta.

4.2.3 Demokratisk dialog

Det tredje processvärdet är nära knutet till deltagande och öppenhet. Det handlar om medborgarnas möjlighet att föra en offentlig dialog om policyn med politiker och tjänstemän. Lundquists (2001: 138) tolkning av demokratisk dialog är att:

"Diskussion är en metod att konfrontera olika ståndpunkter och intressen med varandra och utgör därmed en förutsättning för en fungerande demokratisk beslutsprocess."

Dahl (1989 s.174) menar att offentlig diskussion är en av två vägar för att nå upplyst förståelse och därav en nödvändig del i en demokratisk process:

"Men för att folket ska veta vad det vill ha eller vad som är bäst, så måste det vara upplyst, åtminstone till en viss grad. [...] vägen till ett upplyst demos går via utbildning och offentlig diskussion"

Meningen är att alla påverkade medborgare ska kunna ta del av diskussionen för att framföra sina åsikter och intressen. Medborgarna ska genom en ömsesidig och tolerant dialog nå en förståelse för varandras intressen och åsikter. Precis som demokratiskt deltagande och ansvar är dialogvärdet tätt förknippat med öppenhet (Hall et al 2005 s.33). Det är ett sätt att komma fram till beslut som kan godtagas av majoriteten och därmed lösa konflikter. Förhoppningen är också att besluten ska bli bättre för att det genomgår en diskussionsfas innan beslut tas.

För att dialogen ska ha en betydelse måste den, precis som med deltagandet, har ett reellt inflytande på processen. Målet är att dialogen ska ha en påverkan på planeringen och beslutet. Många förespråkare för samtalsdemokrati menar att resultatet av diskussionen ska vara godtagbart av alla i konsensus. Jag håller inte med om det och vill begränsa det till att diskussionen ska ha inflytande (Agger & Löfgren 2008 s.155). Forskning kring konsensus har visat att det ofta kräver för mycket exkludering av människor och frågor för att konsensus ska nås, vilket inte är godtagbart ur det demokratiperspektiv jag har i den här uppsatsen (Connelly & Richardson, 2004, Karpowitz & Mansbridge, 2005).

En bra demokratisk dialog är därmed en grundförutsättning för ett bra demokratiskt beslut. Det ställer vissa krav på processen. För att det ska vara en bra demokratisk dialog krävs det att den är omfattande och inkludera olika åsikter och kunskap. Den ska vara öppen från början till slutet. Medborgare bör till exempel vara med så tidigt som möjligt för att kunna framföra sina åsikter och intressen för vad beslutet bör bli. Men en bra dialog ska framförallt karaktäriseras av ömsesidighet och tolerans. En hetsig och aggressiv debatt leder sällan till ett bättre beslut. Risken är att det tvärtom leder till polarisering där en eller flera grupper åsikter skjuts åt sidan.

4.2.4 Demokratiskt ansvar

Vad menas med demokratiskt ansvar? Det kan ha flera betydelser beroende på vilken demokratinorm och perspektiv man tar sin utgångspunkt från. Begreppet har utvecklats eller kanske mer korrekt uttryckt förändrats de senaste 20 åren. En utveckling som kanske inte alltid har varit nödvändig men förståelig (se Mulgan 2000 s.555). En enkel definition av ansvarsbegreppet är att någon ska stå till svars, utkrävas på ansvar. Denna definition kan sägas vara den ursprungliga och själva kärnan i begreppet även idag. Det som kännetecknar ansvar är att det är externt, någon står till svars mot en utomstående. Det är också en social interaktion då en part söker svar och har rätt att få svaren, den andra parten har en skyldighet att svara, förklara sina gärningar och acceptera sanktioner (Hanberger,

2009 s. 5, Mulgan 2000 s.555). Applicerat på representativa demokratier har ansvar inneburit att de valda representanterna är ansvariga för folket.³ Väljarna har möjlighet att bestraffa eller belöna sina valda representanter vid val.

Vad är man då ansvarig över? Behn (2001 s.6-10) menar att det man bör vara ansvarig över kan klassificeras under tre rubriker; Finance, Fairness och Performance. Finance handlar om hur väl aktörerna har hanterat finanserna och om de har följt lagar och regler. Fairness handlar likaså om de har följt lagar och regler men det är en fråga om etiska standarder. Det handlar om aktörernas ansvar att uppföra sig korrekt enligt fastlagda regler, lagar och normer. Det Behn menar med performance är utfall och konsekvenser av aktörernas handlande. Man kan även uttrycka det som vad politiken faktiskt har resulterat i. Performance skiljer sig från de andra två eftersom det inte handlar om aktörerna har följt lagar och regler utan om deras handlande har fått ett utfall som ligger i medborgarnas intresse.

Det finns en spänning mellan ansvar för finance och fairness gentemot ansvar för performance (Behn 2001 s.10-12, Cameron 2004 s.63). De system vi har för att t.ex. granska och informera om ansvar nu fokuserar till stor del på finance och fairness. Kommunal revision t.ex. fokuserar på hur tjänstemän och politiker följer lagar, budget, revisionsetik och att politiken implementeras korrekt (Hanberger 2009, Karlsson, 2009 s.420). Behn (2001 s.12-14) menar också att alla regler för att säkerställa finance och fairness förhindrar att myndigheter, förvaltningar och politikerna har möjligheter att presterar så bra som de vill. Granskarna och väljarna måste välja mellan att utkräva ansvar för process (finance och fairness) och performance. Och eftersom våra förväntningar på ansvar i process är tydligare blir det oftast det som man fokuserar på.

I resten av detta avsnitt kommer jag att diskutera de två inriktningarna på ansvarsbegreppet. Jag börjar med att diskutera begreppet som institutionellt ansvar (jfr eng "Accountability") och sen som personligt och konstitutionellt ansvar (jfr eng "Responsibility").

Institutionellt ansvar

De institutionellt inriktade samhällsforskarna definierar ansvar som:

"Governments are "accountable" if citizens can discern representative from unrepresentative governments and can sanction them appropriately, retaining in office those incumbents who perform well and ousting from office those who do not."

(Przeworski, Stokes & Manin 1999 s. 10)

³ Väljarna, folket, demos eller medborgarna. Jag kommer inte att gå in på en längre diskussion om vad som räknas som medborgare. Man skulle kunna ha en lång diskussion om vilka som politikerna och tjänstemännen är ansvariga mot, de som får rösta eller alla som bor i deras valkrets etc.

Valen blir med denna definition en demokratiskmekanism att hålla representanterna ansvariga.⁴ Uttryckt på ett annat sätt kan ansvarsmekanismen förstås som makt och ansvarsförhållande utifrån Principal-Agent theory.⁵ Om man ser folket som principal blir kommunfullmäktige, landstingsfullmäktige och riksdagen agents. Vidare är kommunfullmäktige principal mot kommunstyrelsen och kommunnämnderna. Tar man det ett steg vidare är de kommunala förvaltningarna och tjänstemännen agenter och kommunstyrelsen och nämnderna principal till dem. Revisionen som är ansvarig inför kommunfullmäktige ingår i ett principal-agent förhållande både som agent och principal. Som agent gentemot kommunfullmäktige men som principal åt nämnderna, som är skyldiga att redovisa vad revisionen vill veta. På det här sättet bildas en makt och ansvarsrelationen som stegvis växer från folket. Folket utkräver vid valet ansvar av kommunfullmäktige som i sin tur kräver ansvar från nämnder, kommunstyrelsen och revisionen (Hanberger et al. 2005 s.23, Premfors et al. 2003 s.252-253). Det är vad Lundquist (1998 s.70) kallar en hierarkiskansvarighetslinje. Svagheter med linjen är att den förutsätter att chefer, politiker och folket vet vad som har pågått längre ner och att ingen hänsyn tas till individuella människors handlingar. Om till exempel en politiker missbrukar sin position riskerar hela hans parti att straffas vid valet.

Jag menar att möjligheten att utkräva ansvar på valdagen är det absoluta minimum en medborgare ska begära. Om man inte kan utkräva ansvar förlorar medborgaren sin makt och sitt instrument för inflytande. Ett otydligt ansvar kan dessutom ha väldigt farliga konsekvenser för demokratin. Det kan bland annat leda till blint bestraffande och belönande vid valen. En annan konsekvens enligt samhällsforskning är politiskt apatiska och cyniska medborgare (Kumlin 2003, s.85, 101-102). För att det inte ska hända finns en del krav som måste uppfyllas av framförallt politikerna men också tjänstemännen. Det måste vara tydligt vilka som är ansvariga för vad. Tjänstemännens ansvarsmekanism finner man i revisionens granskningar, i lagen och genom politikerna i kommunstyrelsen. Men politikerna kan inte kontrolleras på samma sätt. De kontrolleras istället genom att de blir bortröstade om de inte sköter sig. Antingen genom sitt parti eller genom folket på valdagen. Detta förutsätter då att det är en tydlig maktindelning. Medborgaren måste kunna identifiera vilka som ligger bakom ett beslut och vilka som har makten. Kvasiparlamentarismen, som man finner i de flesta svenska kommuner numera, är därför ett problem (jfr Bäck 2003). Kvasiparlamentarismen är den term man

⁴ Ansvarsmekanismen betecknas också som sanktionsmodellen i relation till val. Tanken är att väljarna vid val ska rösta efter hur mandatperioden har varit. Om de tycker att de makthavande har sköt sig så belönas de med förnyat förtroende. Om de har varit dåliga bestraffas de genom att väljarna röstar på ett annat alternativ. En motsvarighet till sanktionsmodellen är mandatmodellen. Mandatmodellen innebär att väljarna istället tittar framåt vid valen. De ger partierna mandat för att utföra sin politik och vallöften (Petersson 2002 s.16-21, Przeworski, Stokes & Manin 1999 kap 1, Gilljam & Hermansson 2003 s.15-17, kap 3, 4, 5).

⁵ Principal-Agent theory är en relativt ny teori från nationalekonomin och statsvetenskapen. I kort handlar det om relationen mellan en principal och dess agent. Agenten arbetar för principal men båda har egna intressen. Teorin fokuserar på de problem som uppstår i ett sådant arrangemang där ofullständig information råder.

använder på det fenomen att samtliga partier ingår i t.ex. kommunstyrelsen. Man skulle också kunna kalla det för en sorts konsensuspolitik. Problemet ligger i att det är otydligt vilka som har makten för väljaren. Samma problematik uppkommer då ett stort antal partier står bakom ett beslut. Om samtliga partier röstar igenom ett beslut som befolkningen inte står bakom har de ingen möjlighet att sanktionera sina representanter. De folkvalda kan därmed förhandla bort ansvarsmekanismen genom att sträva efter bred konsensus.

Personligt och kollektivt ansvar

En demokratisk process kräver enligt Hall (et al 2005 s.31) att det finns ett aktivt individuellt medborgarskap, där medborgarna är delaktiga och tar ansvar i den politiska styrelsen. Detta är vad Lundquist benämner personligt ansvar. Medborgardemokraten Lundquist (2001 s.139) beskriver det som:

"Ansvar gäller både medborgarnas gemensamma ansvar för den politiska demokratin och det personliga ansvar, politiskt, juridiskt och moraliskt, som alla, inte minst innehavarna av politiker- och ämbetsmannaroller, har för sina åtgärder. I ansvaret ingår plikten för envar att säga ifrån när det sker något som är olagligt, fel och ont eller olämpligt."

I praktiken betyder det att alla medborgare i en demokrati, oavsett position, har ett ansvar att vara demokratins väktare. Både att övervaka varandra men också att ta ett personligt ansvar för sina handlingar (Lundquist 1998 s.70-72). Hall (et al 2005) menar att detta personliga ansvar är en förutsättning för en vital demokrati. Överhuvudtaget för att demokratin ska fungera. Men det förutsätter också att de andra demokratiska processvärden, som gör det möjligt för medborgarna att vara delaktiga, fungerar. Till exempel offentlig och öppen debatt och generell öppenhet i processen från början till slut.

Styrningen i de flesta västerländska demokratier, inkl Sverige, har gått från government till governance, dvs. det har blivit mer decentraliserat. Fler aktörer än de formella, demokratiskt valda representanterna, är involverade i policyprocesser. Detta betyder att man behöver förändra meningen med ansvar (Cameron 2004 s.65-66). När andra aktörer, t.ex. ideella- och intresseföreningar eller privata företag är involverade blir de ansvariga för folket, samtidigt som den gamla institutionella ansvarighetslinjen finns kvar. Det är också vanligt att människor inte bara anser att politiker är ansvariga utan också tjänstemännen i kommunen. De som faktiskt sköter den dagliga verksamheten (Hanberger 2009 s.2, Petersson 2002 kap.4). Trenden tyder på att man argumentera mer för ett personligt och kollektivt ansvar. Sammantaget kräver detta en bredare ansvardefinition (Behn 2001, Hanberger 2009, Mulgan, 2000). Behn (ibid. s.125) tar hänsyn till detta i sitt förslag, som ska på ett bättre sätt hantera ansvaret för performance. Meningen är att med ett brett kollektivt ansvar ska alla involveras i processerna. Politiker och tjänstemän ska också få möjlighet att presterar utan att hållas tillbaka av regler för finance och fairness. Behn talar om "*a compact of mutual, collective responsibility*". De fyra orden är noggrant utvalda för att inte kunna missförstås:

- Compact innebär att det är ett etiskt åtagande och inte lagligt.
- Responsibility innebär att det är frivilliga skyldigheter.
- Mutual innebär att det är ett personligt och ömsesidigt åtagande till andra.
- Collective innebär att det är ett gemensamt ansvar, d.v.s. man letar inte efter en individuell syndabock.

Institutionellt ansvar är påtvingat på individer men CMCR är ett frivilligt åtagande. CMCR påminner om personligt ansvar som Lundquist definierade det. Skillnaden är att Behns ansvarsbegrepp börjar som personligt men blir till kollektivt då alla blir ansvariga för allt. Det handlar inte i heller enbart om att vara en demokratins väktare. Det handlar mer om att ta ansvar för demokratin och det samhälle du lever i. Man letar inte efter någon att skylla på, utan det är allas ansvar att delta i processen. Det fokuserar på politikers, tjänstemäns, journalisters, privata organisationer och medborgarnas skyldighet att förklara sin policy och att ta ett gemensamt ansvar för samhället. CMCR innebär att det är allas uppgift att identifiera gemensamma intressen och fostrar Kooperation för att bättre kunna lösa tvister. Det är allas ansvar att arbeta för att nå ett ömsesidigt och bra resultat (Behn 2001 s. 126-128 & 198-201, jfr Karlsson 2009, s. 421). Medborgarna ska inte bara hålla representanterna till svars vid valdagen. De ska också delta när det behövs och föra en dialog. Det är medborgarnas skyldighet, lika mycket som politikernas, att det offentliga får den information och resurser som behövs för att prestera. Med den här bredare definitionen, som tar hänsyn till deltagande och dialog, blir ansvarsbegreppet också användbart i governance influerade samhällen (Hanberger 2009 s.6).

Som statsvetare undrar man givetvis även hur man mäter CMCR? Som Behn (2001 k.11) säger är CMCR inget som jurister eller politiker kan besluta i lag om. Eftersom det är kollektivt och frivilligt måste det växa fram hos enskilda människor. Det handlar till stor del om en åsikt och värdeförändring. Hanberger (2009) har i sin undersökning, av olika granskande aktörers roll i kommuner, arbetat in CMCR som medborgarnas aktiva deltagande. Både i processen men också debatten. Han menar också att granskande grupper av medborgare är ett annat sätt för dem att ta sitt personliga ansvar.

Personligt och kollektivt ansvar är problematiskt för att det är svårt att mäta och det finns ingen mekanism för att utkräva ansvar. Man måste förlita sig på att aktörerna känner en stark moralisk plikt. Med det sagt så är det ändå önskvärt att alla medborgare i en demokrati har ett personligt ansvarstänkande. Att de engagerar sig i sitt samhälle och sköter sin roll. Speciellt viktigt blir det för politikerna eftersom de är folkvalda representanter. Men ingen ska sitta tillbaka och förlita sig på att allt sköts rätt. Alla aktörer har ett eget ansvar att införskaffa information och forma egna preferenser.

Konstitutionellt ansvar

Tät förknippat med personligt ansvar är det som benämns konstitutionellt ansvar, som ofta betyder expertgranskning. Tjänstemän besitter expertkunskaper och för att de ska kunna granskas och sanktioneras menar man att det behövs andra

experter, som kan fullt förstå situationen. Exempel kan vara peer-review eller helt enkelt någon sorts övervakning av anställda, av cheferna inom organisationer eller kommunal revision. Denna ansvarsdefinition är extern och nära den gamla kärnan av ansvarsbegreppet. Den är nästan uteslutande inriktad på finance, fairness och professionella standarder och etik (Mulgan 2000 s.558-560). I den här granskningen ingår den kommunala revisionens granskning av politiker och tjänstemän som sker utefter de lagar och praxis som finns inom området, exempelvis kommunallagen. Revisionen är oftast inriktad på att utvärdera verksamhetens effektivitet och styrning men också om hur människor behandlas av myndigheterna, d.v.s. om de behandlas jämlikt (Premfors et al. 2003 s.102-104, 234-235).

Ur ett ansvarsperspektiv är den kommunala revisionen ett viktigt instrument för att säkerställa att de folkvalda och förtroendevalda politikerna, tjänstemännen och förvaltningarna håller sig till de lagar och regler som samhället bygger på. För att revisionen ska ha någon betydelse och verkan måste det därför finnas en norm om att revisionens granskningar ska leda till resultatet. Att förvaltningar och nämnder tar till sig av kritik och förbättra sin verksamhet. Att politiker eller chefer, som revisionens granskning visar missköter sig, kan sanktioneras. Detta är ett minimum kriterium för att kunna hålla de valda ansvariga inför medborgarna mellan valen.

4.3 Analysschema

Analysschemat är en sammanfattande idealtyp med kriterier för vad en process bör innehålla enligt de fyra processvärdena: deltagande, dialog, öppenhet och ansvar. Analysschemat kan också ses som ett sammanfattande svar på den övergripande normativa frågeställningen.

Ansvar har i analyschemat delats upp i tre eftersom det är de tre olika betydelserna som har analyserats fram i det här kapitlet. En process kan också ha ett starkt ansvarsarrangemang enligt en av de tre men inte enligt de övriga två. Jag anser därmed att man kan och bör skilja dem åt. Vad gäller processvärdet öppenhet så har jag inte givet det en egen rad utan infogat det i de övriga raderna. Det är för att öppenhet är ett övergripande värde som inkluderas i deltagande, dialog och ansvar.

Analysschemat ska ses som en idealtyp man bör eftersträva i politiken men där de olika värdena kanske inte alltid fungerar ihop. Ett utbrett deltagande leder till exempel troligtvis till ett försvagat institutionellt och konstitutionellt ansvar, då det är svårt att hålla engagerade medborgare och privata organisationer ansvariga på samma sätt som politiker är vid valdagen.

Själva ordningen i schemat är arbiträr. Jag har inte argumenterat för att något värde är viktigare än något annat. Däremot kan man säga att öppenhet är ett grundläggande värde för att de andra ska kunna uppfyllas. Värdena är mer eller mindre alla hårt knutna till varandra. Därför kan kriterierna ibland upprepas eller kopplas ihop. Ett exempel finner man i raden för institutionellt ansvar där det står att en dialog är ett krav för ansvarsarrangemanget ska fungera.

Själva operationaliseringen av analyschemat till intervjufrågor har skett i tre steg. Intervjuerna har bestått av öppna frågor. Jag har börjat med att ställa en fråga om vad värdet betyder för den intervjuade. På det viset har jag fått veta hur de tolkar till exempel ansvar. Sedan har jag följt upp det med mer specifika frågor om hur det har varit i processen. Hur värderar de processen mot värdet? Hur har processen gått till i praktiken? På så vis har jag fått en bild av hur processen lever upp till kriterierna. Slutligen har jag frågat om eventuell problematik med värdet. Men oftast har den intervjuade tagit upp den problematiken under de tidigare stegen.

Ansvar

	Kriterier på processen
Demokratiskt deltagande	Öppet deltagande för alla aktörer som är berörda av processen. Deltagandet bör också vara representativt för befolkningen. Den institutionella omgivningen bör inte främja en viss typ av deltagare utan ska vara jämlika och öppna. Deltagandet ska ha en effekt och möjlighet att påverka processen. Det innebär inte att de måste ha beslutanderätt men deras deltagande ska kunna påverka beslutet. (Folkomröstningar, medborgarpaneler, medbestämmande rätt och medborglig förslagsrätt är samtliga sätt som medborgarna kan delta i en process.)
Demokratisk dialog	Den demokratiska dialogen ska vara omfattande och olika kunskaper och åsikter ska vara en del i diskussionen. Det är för att medborgarna ska kunna bilda sig en åsikt på all relevant information. Media spelar en stor roll för detta värde eftersom media är det största forumet för diskussion. Det är viktigt att media informerar medborgarna och granskar politikerna. Den demokratiska dialogen ska karaktäriseras av ömsesidighet och tolerans för varandras åsikter och värderingar. Den demokratiska dialogen ska föras öppet från början av processen till slutet.
Ansvar: Institutionellt	Det ska finnas ett tydligt politiskt mandat som går att urskilja för väljarna. De regerande och oppositionen ska vara klart åtskiljbara. Detta är en förutsättning för att ansvarsutkrävandet ska fungera. Annars leder det till blint bestraffande och belönande på valdagen. Det ska föras en ständig dialog mellan politiker och medborgarna. Det är en förutsättning för att det institutionella ansvarsarrangemanget ska fungera. Politikerna måste veta vad medborgarna har för åsikter om de ska kunna följa dem. Därför måste också dialogen/debatten fokusera på hur de politiska representanterna följer och är lyhörda till ansvarsforumets vilja. Makten utgår från folket och det är dem som representanterna är ansvariga inför.
Ansvar: Personligt och kollektivt	Samtliga aktörer i samhället; medborgare, politiker, tjänstemän och journalister har ett ansvar. De bör alla vara delaktiga i processen för att sköta sina respektive roller: • Medborgarna ska granska och övervaka sina valda representanter och tjänstemän. De har också ett ansvar att delta aktivt i processer, som påverkar dem, i den utsträckning de kan. • Politikerna ska vara lyhörda för medborgarna åsikter och besluta därefter, de ska också övervaka tjänstemännen och ge dem resurserna att genomföra besluten på bästa sätt. • Journalisternas roll är att övervaka politiker och tjänstemän åt folket. De ska göra det lättare för medborgarna genom att granska och presentera den information som medborgarna behöver. • Tjänstemännens roll är framförallt att sköta sitt arbete enligt lagar och etiska regler, d.v.s. ansvar för finance och fairness.
Ansvar: Konstitutionellt	Revisionen ska ha tillräckligt med undersökande befogenheter och information för att på ett trovärdigt sätt utvärdera aktörers handlingar och hur de står sig gentemot lagar och etiska regler. Det är viktigt att revisionen är opartisk eftersom den består av representanter från partierna, som revisionen ska indirekt granska. För att revision ska ha en betydelse bör det också finnas en norm om att revisionsresultatet ska leda till förbättring och eventuellt sanktioner.

Figur 4.1 Sammanfattande schema med kriterier för en demokratisk process, uppdelat på de olika demokratiska processvärdena. Värdet öppenhet har slagit ihop med de andra.

5 Arenaprocessen

I det här kapitlet kommer jag att presentera min analys av intervjumaterialet, disponerat efter analys-schemat. Analysen består av en beskrivning av hur aktörerna har tolkat värdet, hur de värderar process i jämförelse med värdet och hur processen uppfyller kriterierna och slutligen upplevd problematik med de demokratiska värdena. Då det har funnits slagkraftiga citat att använda har jag gjort det. För att ge läsaren en bättre bild av vad som har uttryckts i intervjuerna. När man använder citat på det viset är det viktigt att vara försiktig för att meningen inte ska förvridas eller misstolkas. Jag har strävat efter att ändra så lite som möjligt för att inte det ska hända och att inte presentera det i fel kontext.

I bilaga 1 finns en lista över de intervjuade och vilket nummer de har blivit tilldelade. Intervjupersonerna kommer nämligen att benämnas som intervjuperson 1-8, eller kort IP1-8.

5.1 Demokratiskt deltagande

Demokratiskt deltagande

Öppet deltagande för alla aktörer som är berörda av processen. Deltagandet bör också vara representativt för befolkningen. Den institutionella omgivningen bör inte främja en viss typ av deltagare utan ska vara jämlika och öppna.

Deltagandet ska ha en effekt och möjlighet att påverka processen. Det innebär inte att de måste ha beslutanderätt men deras deltagande ska kunna påverka beslutet.

(Folkomröstningar, medborgarpaneler, medbestämmande rätt och medborglig förslagsrätt är samtliga sätt som medborgarna kan delta i en process.)

Tolkningar av värdet demokratiskt deltagande

Demokratiskt deltagande är ett värde som majoriteten av de intervjuade tolkar på ett specifikt sätt. Framförallt har de en tydlig uppfattning om vilka grupper som ska delta i processen. Förutom en av de intervjuade säger samtliga att de som ska få delta i processen är de som är direkt berörda. Och direkt berörda tolkas som nyttjare eller aktörer som tjänar på projektet, exempelvis näringsliv eller evenemangsorganisationer. Intervjuperson 5 som är en medlem i kommunstyrelsen uttrycker det som:

Ja jag tycker det är riktigt om det är de direkt påverkade. Som har kompetens kring det hela. Folk som befinner sig på längre behåll, som egentligen inte är berörda direkt, kan jag inte se att de ska ha något avgörande inflytande på något sätt. [...] Nej egentligen inte mer. Jag tycker att de som är nyttjare av arenan har varit med. Det har varit en aktiv dialog. Övriga som sätter sin fot i en idrottshall kan jag inte se varför de skulle vara med i det hela.

Kan man säga att ja då skulle det vara utifrån att det är en stor ekonomisk satsning, 270 miljoner. Det är ju inte större än den halv miljard vi lägger på skolan i denna kommun. Och

det är ingen som har tänkt tanken på att man skulle ta in medborgarna att tycka till om det. (IP5)

De som var för arenan hänvisar ofta till att deltagande ska bara ske på en begränsad nivå för att få information. Information för att kunna presterar ett bra resultat. I övrigt hänvisar man till den representativa demokratin i den meningen att det är politikerna som är representanter för medborgarna. Det är naivt att tro att någon form av direkt demokrati skulle fungerar i verkligheten menar IP4:

Jag är ingen romantiker på området. För så länge har jag varit med att jag vet att skulle jag ta kommunstyrelsens dagordning skulle jag ta dem, och alla bilagor, och gå ut och fråga medborgarna varje månad vad de tycker att jag ska fatta för beslut. Det förstår var och en att den direkta övergången av demokrati för medborgarna den fungerar inte i praktiken. Det är därför jag säger att jag är starkt för den representativa demokratin. Däremot så tycker jag att vi får ett otroligt ansvar, vi som har de här uppdragen. (IP4)

Samtidigt uttrycker samma person, och hon får medhåll från flera intervjuade, att det finns en ambition av att ha mycket medborgerligt deltagande i kommunen. Bland annat bjöd kommunen in till diskussion om stadens framtida utveckling för ett par år sen, med utskickat faktaunderlag och möten. Vem som helst kan också, sedan några år tillbaka, lämna in medborgarförslag direkt till kommunfullmäktige.

Intervjuperson 2, en fullmäktigeledamot, är den som skiljer sig i tolkningen av demokratiskt deltagande. Ledamoten förespråkar betydligt mer deltagande och önskar att man hade försökt involvera andra medborgare mer. De som inte är aktiva nyttjare av arenan. Han/hon har generellt en åsikt som ligger i linje med deltagardemokrati.

Hur står sig processen till värdet och dess kriterier?

Självklart skiljer sig uppfattningen bland intervjupersonerna väsentligt angående hur bra processen har bemöt värdet. Men man kan också dela in processen i två perioder. Före beslut 2007 och den följande detaljplaneringen. Detaljplaneringen som skedde väldigt snabbt 2007 karaktäriseras av en ambition att involvera närboende, medborgare, föreningar och näringslivet. Man tog från kommunens sida ett initiativ till en boendegrupp på Söder som fick reellt inflytande i planeringsprocessen. IP1 som var direkt involverade i detaljplaneringen beskriver deras ambition:

I arenaprojektet så ville vi ha lite mer än i normalfallet. Så det var därför vi kontaktade och möjliggjorde för, vad heter det, en boendegrupp. [...] Vi hade regelbundna möten, jag tror det var fyra-fem möten åtminstone, med dom. I början, redan i programarbetet, vi hade masterplanen. Vi hade idéer och tankar och vi diskuterade dem med dem. Vissa grejer är förutsättningar, det här ska projektet innehålla. Men sen också vad kan vi skapa för mervärden, utifrån lokala förutsättningar och behov. Så de var faktiskt med och påverkade en hel del. (IP1)

Man försökte också aktivt påverka så att gruppen var representativ för befolkningen. Man fick t.ex. in för få kvinnor första gången och gick då ut med en ny kallelse. Men återigen var det de som var direkt påverkade. Men eftersom det rörde masterplanen och detaljplanen kan man inte säga att det strider mot

kriterierna för värdet. Övriga medborgare som varken utnyttjar arenan eller bor i området är framförallt berörda av finansieringen av arenan.

Det är i perioden före den faktiska detaljplaneringen kom igång som man kan undra om det inte fanns plats för mer medborgerligt deltagande. Vid tidsperioden då man diskuterade satsningen. Vad det skulle satsas på och hur mycket. I första halvan av 2000-talet har det funnits möjligheter att delta i möten för att diskutera en arenasatsning men i oformella former. En kritik som IP2 uttrycker är att det inte fanns några reella alternativ att diskutera medan en involverad intressent (IP6) menar att det har varit möten för att diskutera även alternativ:

De har haft möjlighet att delta i olika möten som hade ordnats tidigare under resans gång. Men då visste man aldrig hur stor omfattning det var. Hur det skulle byggas, vad det var som skulle byggas. Nu är det en hel del stadsförnyelse på Söder som har behövt göras på grund av det här. Det hade kanske behövt göras ändå. Men ja det mest konkreta jag kan komma på... Det här förslaget på hur arenan skulle se ut, hur hela projektet skulle se ut. Hur det skulle byggas och hela finansieringen presenterades en tisdag. Nästan måndag informerades medborgarna och det var på Yllan, precis där på Söder. Hur mycket de har haft att säga till om det vet jag inte men jag är tveksam om de har haft tillräckligt mycket tid att begrunda det som var förslag. (IP2)

Detta som jag har här t.ex. är, detta är från 2004 i juni, och då pågår arbetet för fullt och då har man lyft fram ett antal olika alternativ. Och detta sker då i konsertsalen här i Kristianstad och det var inget slutet möte. Alla som ville komma dit fick lov att komma dit och lyssna. Sen är det vissa som är mer initierade och andra som är mindre initierade men det är alltså inget slutet. Det är öppet och vem som helst kan komma dit och prata. [...]När blir du medveten om arenan? Troligtvis relativt sent. Och troligtvis i och med att det blir nån form av uppfattning att det är konflikt. (IP6)

De inledande diskussionerna, före projektgruppen bildades och det blev formaliserat runt 2006-2007, fördes framförallt mellan Kultur- och fritidsförvaltningen, Mark och exploateringskontoret samt den aktuella nämnden; kultur- och fritidsnämnden. Uppfattning man får av intervjuerna är att tjänstemännen och politiker i nämnden och styrelsen har varit betydligt mer insatta och delaktiga än några andra, vilket är rätt naturligt i en sån här process. Det som kan kritiseras är att representanter från partier som inte sitter med i nämnden blir lämnade utanför. De partierna är just de som har protesterat mot arenan. De politikerna hamnade också i en dålig sits då de fick handlingar på 150 sidor att ta sig igenom på två dagar innan fullmäktige beslut. En fullmäktigeledamot förklarar hur det gick till:

Vi som bara sitter i kommunfullmäktige och inte sitter i kommunstyrelsen eller i kommunstyrelsens arbetsutskott har aldrig fått information om det här ärendet tidigare. Också plötsligt ska man ställa sig i en sits där man behöver ta sig igenom de här handlingarna på två arbetsdagar. Utan möjlighet, någon möjlighet som helst, att förankra det med resten av partiet eller medborgarna. (IP2)

Den institutionella omgivningen kan därför sägas ha gynnat de stora partierna i förhållande till de mindre. Det här förhållandet har inte bara påverkningar på jämnt deltagande, mellan politikerna, utan påverkar också det demokratiska ansvaret. Men jag återkommer till det senare i kapitlet.

Involverade i projektet har även privata intressenter varit. Privata organisationer som föreningar och företag har betydligt större inflytande än enskilda "vanliga" medborgare. Den institutionella omgivning gynnar dem och man kan tala om ojämnt deltagande, vilket är ett problem enligt deltagande kriterierna. Det är också ett problem för det institutionella ansvaret. Men mer om det i ansvarsavsnittet längre fram.

Idrottsföreningar har haft en stor roll i processen. Vid valet 2005-2006 lades projektet på is men fördes upp på agendan igen av Kristianstad handbollsklubb och tjänstemän:

Men frågan om den inte dog ut fördes den av agendan. Sen blev frågan aktuell igen på nytt när en handbollsklubb, som heter Kristianstad handbollsklubb, helt plötsligt ville bygga en egen hall, en träningsanläggning. Och de presenterade en idé om att lägga en träningsanläggning här utanför arenan. Och då kan man säga att då påpekade man från tjänstemanna håll att släpper ni till det greppet så slår ni undan alla möjligheter att bygga en ny stor modern arena kopplat till det här idrottsområdet (stadsdelen Söder). Och då vaknade frågan till liv igen hos politiken (IP7)

Upplevd problematik med värdet demokratiskt deltagande

Det finns minst sagt mycket problematik med processvärdet deltagande. Generellt bland de intervjuade finns det en önskan om att involvera medborgare, i alla fall de direkt berörda, men man känner en misströstan över att medborgarna inte engagera sig mer när de bjuds in. När de väl gör det är det för att de upplever att något är fel. En intervjuperson säger:

En ny arena i Kristianstad är kanske inte i dagordningen för varje människa utan det är för en del. Det är alltid önskvärt att alla hade varit engagerade i samhällsutvecklingen. Men vi väljer hela tiden vad vi ska göra med tiden. En demokrati blir starkare ju fler som engagera sig. Men detta är en del av många frågor och då är det vissa som känner sig mer manade och kallade. (IP6)

Vad gäller folkomröstningar så uttrycker flera personer att de kan utnyttjas på ett felaktigt sätt. Intressenten IP6 förklarar:

Det är så lätt att ropa demokratin åsidosätts men när det är då 66 av 71 i kommunfullmäktige och när alla föreningar har varit med då är det lite fel. Det är någon som vill sätta de demokratiska spelreglerna ur spel. Man får hela tiden titta på vad det är som har skett och vad är det som de försöker ha fram. Att man använder demokratin, att det inte fungerar. Det kan ju också vara som ett vapen eller instrument för att hindra någonting som verkligen har fungerat. (IP6)

Han får medhåll från en politiker som menar att man ofta blandar ihop Sveriges representativa demokrati med direkt demokrati:

Har vi en representativ demokrati så kan vi inte ha en direkt demokrati. Och här blandar folk ihop begreppen. Jag är inte för folkomröstningar. Jag accepterar folkomröstningar när demokratin misslyckas. När demokratin alltså inte har kraften att ta beslut då kan man tillämpa det. Men här hade vi en så kraftfull majoritet. När en så stor andel av ledamöterna är tydliga med vad de vill ha då ska den representativa demokratin ta sitt ansvar. (IP5)

5.2 Demokratisk dialog

Tolkningar av värdet demokratisk dialog

Den demokratiska dialogen ska vara omfattande och olika kunskaper och åsikter ska vara en del i diskussionen. Det är för att medborgarna ska kunna bilda sig en åsikt på all relevant information.

Media spelar en stor roll för detta värde eftersom media är det största forumet för diskussion. Det är viktigt att media informerar medborgarna och granskar politikerna.

Den demokratiska dialogen ska karaktäriseras av ömsesidighet och tolerans för varandras åsikter och värderingar.

Den demokratiska dialogen ska föras öppet från början av processen till slutet.

Generellt tycker alla intervjuade att det är viktigt med en bra dialog. Men det varierar i vilken utsträckning. Precis som med deltagandet skiljer sig politikerna åt i hur bred dialogen ska vara och med vilka den ska föras. En kommunstyrelse- och fullmäktigeledamoten uttrycker det som:

Jag har snott ett bevingat uttryck från en kollega och jag tycker det stämmer väldigt bra. Hon sa så här en gång att det ska ta en timme att gå över torget om man är lokalpolitiker. Och det tycker jag att det ska ta. Och det är nån sorts bild av att vi faktiskt finns till för väljarna, medborgarna. Och det är där vi ska lyssna det är där vi ska förankra, det är där vi ska förstå hur vårt uppdrag ska se ut. Det tror jag är rätt viktigt faktiskt att ha klart för sig. (IP4)

Jag tycker det är viktigt, det är jätteviktigt. Men som sagt man kan ju formalisera den offentliga dialogen också. Om man nu så vill och göra den så pass smal på ett sätt där man exkludera så många grupper som möjligt och ändå påstår att man har haft en offentlig dialog. Eller så kan man tänka lite bredare. **Och du vill ha nytt och brett? Absolut. Jag tror att det är den enda möjligheten till just den här lyssnande demokratin, dialogen.** (IP2)

Ledamoten har en poäng här. I kapitel fyra skrev jag att konsensus inte alltid behöver vara ett bra mål för att det ofta sker på bekostnad av brett deltagande. Kommunstyrelseledamoten uttrycker också att det är politikernas uppgift att vara lyhörda och att genom dialog med medborgarna förankra beslut. De ska vara lyhörda mot medborgarna och ta till sig av deras åsikter. Eller som hon uttrycker det:

I det uppdraget ligger att jag måste vara oerhört lyhörd. Jag måste vara väldigt demokratisk. Jag kan inte sitta och säga att det har jag kommit fram till. Det räcker inte. Däremot om jag kan säga att jag vet att så här tycker man, när jag har pratat med näringslivet i Kristianstad. Eller jag vet att så här tycker man för att jag har varit och pratat med de fackliga organisationerna och de uppfattar det så här. Då har jag ett väldigt starkt mandat. Jag stärker mitt mandat genom att se till att förankra det med de medborgare, de grupper av medborgare, som jag vet har intresse i det. Men det är mitt ansvar att fatta beslutet och det kan jag aldrig krypa ifrån. (IP4)

De andra politikerna tycker generellt att det är viktigt att tala om vad som händer. Men precis som med deltagande är det viktigast att tala med de som faktiskt är

berörda av beslutet. All information ska också finnas tillgänglig och processerna ska vara öppna. Med något undantag som följande citat illustrerar:

Att i princip allt ska vara öppet. Det finns vissa saker som jag möjligen kan vara lite tveksam till. Det är processer, i ett mycket tidigt skede, måste få stötta och blötta utan att värderas av media och allmänheten.[...]

Kan man säga att det är för att det ska vara objektivt i början av projektet? Ja, särintressen ska inte få påverka det initialt för det är ju ofta så att mycket starka särintressen kan slå sönder kommande beslut som egentligen avser att stärka en hel region. (IP5)

Den privata intressenten relaterar till öppenhet och dialogvärdet på ett speciellt sätt. Organisationen har inget lagligt tvång att t.ex. publicerar sina handlingar som förvaltningarna har. Men eftersom organisationen är en aktiv aktör känner de ändå ett sorts ansvar mot medborgarna. Därför tar de följande ställning till dialog och öppenhet:

Öppenhet handlar för oss att tydligt tala om vårt uppdrag, vem som står bakom, syftet med det vi gör. Och att kunna tala om varför vi gör det.[...] Det är ofta här där det, kan jag tycka, som är ottydliga med vem de är och vad de har för agenda. Vår agenda är tydlig, synlig och ligger ute på nätet. Man kan se vad vi tycker och tänker om olika saker. (IP6)

Öppenhet och dialog betyder för dem att tydligt klargöra vad de har för åsikter och vad de jobbar för. Medborgarna ska alltid veta vad organisationen har arbetat för.

Hur står sig processen till värdet och dess kriterier?

Det har förts en dialog från början av processen, det är alla överens om. Men de engagerade aktörerna, från början till slutet, har framförallt varit de berörda föreningarna och andra intressenter. Även om man har försökt att nå ut till samtliga medborgare genom annonser, den egna tidningen och kommuns hemsida, tycks inte frågan har engagerat många. Man har även fört dialog med grannkommuner genom samarbetet i Skåne nordost samt Malmö och Lund. Med tanke på de olika aktörerna som det har förts dialog med; föreningar, näringsliv, närboende, skolor etc. kan man säga att kriteriet om att olika sorters kunskap har uppfyllts för det offentliga del. Olika sorters kunskap har hämtats in.

Det finns dock ett par kriterier som kan diskuteras. Media har spelat en oerhört stor roll i debatten, det håller samtliga intervjuade med om. Det finns idag bara en lokaltidning i regionen, Kristianstadsbladet, som är liberal. Det är problematiskt enligt det första kriteriet om att olika åsikter ska vara delaktiga i dialogen. Kristianstadsbladet är idag det naturliga forumet att nå ut till den stora massan i regionen eftersom det är den enda tidningen. Det blir därför viktigt att den kan förmedla information och granskning neutralt.⁶ De flesta intervjuade är av uppfattningen att den genomför det uppdraget. Med undantaget av en intervjuperson som tycker att det ibland är bristfälligt då nyhetssidan följer

⁶ Inte på ledarsidan men på nyhetssidorna.

ledarsidans borgerliga linje. Samtliga intervjuade kritiserar också tidningen för att man missledde allmänheten med kostnaderna för arenan:

På nyhetsplats så kan jag möjligen ha en synpunkt och det var när vi redovisade beslutet så klumpade man ihop hela omdaning av Söder. Stadsförnyelsen på Söder la man ihop med arenaprojektet. Och det är fel. [...] Och då tog vi helheten som då låg på närmare en halv miljard, 440 miljoner. Å det klumpade man på första nyhetsplats att arenan kostade en halv miljard, det var inte korrekt. (IP5)

Från tjänstemännens håll försökte man därefter nå ut med korrekt information genom att skicka ut en skrift som beskrev processen och arenan. Ett bra initiativ men det borde ha skickats före beslutet för att medborgarna skulle kunna bilda sig en egen åsikt baserad på all relevant information.

Men det som är mest problematiskt enligt kriterierna är att tidningens politiska redaktion har aktivt drivit egen politik. Det var bland annat där som den första kritiken av den demokratiska processen började. Flera av de intervjuade är av åsikten att ledarsidan har drivit politik efter egna intressen. Självklart ska media få presentera och skapa opinion. Men som flera av de intervjuade uttrycker det är det farligt när man driver politik efter särintressen.

Ja media, i detta fall, driver politik. Jag skulle till och med vilja säga att man driver en mycket egendomlig politik. (IP5)

Vi måste ha en tidning som kan bevaka det offentliga. Men vad jag menar är att lika farligt som det är att ha maktfullkomliga politiker lika farligt är det att man får media som försöker dra åt sitt håll. (IP6)

Om media ska driva egen politik är det viktigt att de är tydliga och öppna med vad deras motiv och mål är. Media ska enligt kriterierna i analys-schemat inte driva politik själva. Uppmärksamma medborgare ska de däremot göra. Och av intervjumaterialet får man intrycket av att det har de skött.

En bra demokratisk dialog ska dessutom karaktäriseras av ömsesidighet och tolerans, som flera av de intervjuade menar inte har varit fallet i dialogen kring arenan. De som argumenterade emot beslutet blev hårt kritiserade och kallade diverse smeknamn. Samma sak upplever också en del som var för arenabeslutet. Även under mina intervjuer uttrycks det liknande åsikter. De två följande citaten illustrerar de åsikter som framförs:

Hela debatten försökte man polarisera till äldre som var bakåtsträvare och yngre som vill framåt. "Det här gör vi för ungdomarnas framtid." Och vi var ju utmålade som bakåtsträvare, nej-sägare, bromsklossar som egentligen inte visste vad som krävdes för att ungdomarna inte skulle flytta ifrån Kristianstad till större städer.[...] Jag skulle nog kunna säga att en hel del tjänstemän, manliga tjänstemän, kanske gick lite över gränsen för det här vad deras uppdrag är. Och argumenterade jättehårt mot oss. (IP2)

Det är jättebra med folkomröstningar, det är jättefint. Det låter som så att det är när demokrati och på det bästa sätt. Men naturligtvis är det alltid så att man kan alltid ropa folkomröstning för det är ett positivt laddat ord. När demokrati, direkt demokrati. De som kallar det då, vid det tillfället, har inte visat respekt för den när demokratin som har pågått sen processens start. De spottar demokratin i ansiktet rakt upp och ner. För när de inte får som de vill då ska de hitta på en ny process. Det är inte riktigt seriöst. (IP6)

En intressant iakttagelse är att det är exakt samma argument som Premfors bemöter i sin bok om den starka demokratin. Man har en elitdemokratisk syn och folkomröstningar och liknande ses som ett hot demokratin istället för en utveckling av den. Tanken återkommer i flera av intervjuerna.

En sista punkt där dialog- och öppenhetsvärdet har brustit är informationen gällande kostnaderna och omfånget av arenan. Kostnaderna för arenan blev inte helt offentliga förrän i samband med beslutet i slutet av 2007. Efter att fullmäktige redan hade tagit ett beslut om arenan och idrottsområdet på Söder i början av året. En av fullmäktigeledamöterna berättar att de fick informationen ett par dagar före beslut i form av en 150 sidor lång avhandling. Det blev därför svårt för politikerna att genom dialog förankra arenan med sina väljare enligt IP2:

Jag trodde inte i min naivitet att man kunde göra bara så där. Skicka ut handlingar med en ekonomisk kalkyl och förvänta sig att fullmäktige på 71 ledamöter ska kunna fatta beslut på ett par arbetsdagar efter. Utan att ha fått information från de som var ekonomiskt ansvariga. (IP2)

Men det är inte bara politikerna som påverkas av det här felet. Debatten i Kristianstadsbladet började inte i heller riktigt förrän kostnaderna hade tillkännagivits. Det tyder på att den sena tillkännelsegivelsen även har förhindrat medborgarna att bilda sig en egen åsikt och preferenser om arenan. Kostnaden har en stor påverkan på människors åsikter eftersom det handlar om deras skattepengar. Medborgarna fick inte i heller en möjlighet att bilda sig en åsikt eller påverka om det skulle byggas nya träningshallar, för att täcka behovet av fler träningsstimmar för skolor och föreningar, eller om man skulle slå på större med en multiarena.

Upplevd problematik med värdet demokratisk dialog

Precis som med deltagande är de flesta överens om att det är svårt att motiverar medborgare att engagera sig. Det är oftast de som är negativt inställda till projektet, vare sig det är i detaljplaneringsstadiet eller tidigare, som hör av sig: *"Alla personer tycker inte samma sak; en del positiv och en del negativa. Oftast är det väl de som är negativa som hör av sig på ett eller annat sätt."* (IP1)

Politikerna upplever också en problematik med att få ut information. Det finns en paradox i att det aldrig har funnits så mycket möjligheter förr, i och med informationstekniken, men det har aldrig varit svårare än nu:

Så att alla möjligheter finns med nätet och allt, media och tidningar. Men ändå är information jättesvårt. Och jag tror att det inte bara är vi som upplever det. I alla verksamheter. Informationsbehovet har aldrig varit så stort samtidigt som informationsmöjligheterna aldrig har varit så enorma som de är idag. Men det går inte riktigt ihop. (IP4)

5.3 Demokratiskt ansvar

Indelning blir i detta avsnitt lite annorlunda. Först beskrivs tolkningar av demokratiskt ansvar som de intervjuade uttrycker. Sedan följer analysen av hur processen har varit i jämförelse med kriterierna uppdelat på de tre ansvarsbegreppen. Upplevd problematik redovisas precis som tolkning i ett sammanfattande avsnitt.

Tolkningar av värdet demokratiskt ansvar

I stort sätt samtliga intervjuer uttrycks stöd för alla tre ansvarsarrangemang på olika sätt. De intervjuade befinner sig i olika roller i processen och har självklart olika utgångslägen. Den lägre tjänstemannen upplever sig befinna i en särskild roll mellan politiker och medborgarna. Tjänstemannen uppfattar ett ansvar som förmedlas genom politikerna från medborgarna. Men samtidigt anser han/hon att det är tjänstemannens ansvar att förmedla den praktiska politiken och besluten till medborgarna. För att de i sin tur ska kunna påverka sina politiker. Det blir en sorts cirkulär ansvarslinje där tjänstemän agerar en mellanroll.

Så det är ert sätt att göra er ansvariga?

Ja förankra och synliggöra och ge möjlighet att tycka till. Och ge dem i sin tur möjlighet att påverka sina politiker direkt om de vill förändra något. (IP1)

En annan intressant tolkning av ansvar är den som den privata intressenten uttrycker. För intressenten finns det två ansvarsarrangemang. Det första är den redan nämnda öppenheten och dialogen; att visa sin ståndpunkt tydligt. Det andra är de organisationer och personer som sitter i organisationens styrelse och därmed står bakom det organisationen gör. Som intressenten (IP6) förklarar det:

Kan man säga att det är ett sorts ansvarsarrangemang?

Ja det kan man ju säga. Om du ser de här namnen så skulle du se direkt att håller vi på med något som är lite fuffens eller inte funkar eller för en dold agenda. Då kan du se att de här namnen har bara att förlora på det. [...] Det drabbar dem personligen. (IP6)

Bland politikerna finns det tre tolkningar av ansvar som de flesta uttrycker. Det är tre tolkningar som inte direkt utesluter varandra. Det första är det institutionella ansvarsbegreppet som alla tydligt uttrycker. Man hänvisar ofta till att ansvaret utkrävs på valdagen. Men samtidigt hänvisar man till ett mandattänkande. Det är tydligt i de flesta av intervjuerna att man ser det som att politikerna tar ett tydligt ansvar när man håller fast vid sin åsikt, när 66 av 71 röstar för beslutet. Det är politikerna som har fått ett förtroende från väljarna att ta beslut och då är det deras ansvar att ta beslut och stå för det. En intervjuperson från kommunstyrelsen uttrycker det som:

Det handlar om att ta ansvar. Det handlar om att få ett mandat och att nyttja ett mandat. Det är så enkelt. Ibland talas det lite föraktfullt om makt och att nytta makten. Ja vi har begärt att få makten och vi vill också använda den. Gör vi inte det då vet jag inte vad vi ska ha de politiska institutionerna till. (IP5)

Den tolkningen har också fått vissa effekter för processen och "handslaget". Men mer om det nedan.

Det institutionella ansvarsbegreppet finns också representerat som ett arrangemang med det egna partiet. Ett par av politikerna nämner att de alltid behöver förankra sina beslut med sitt parti. Och om någon partirepresentant missköter sitt uppdrag är det partiets uppgift att utkräva ansvar och avsätta honom. Relationen mellan parti och politiker bli på det viset ett extra steg i ansvarighetslinjen: Folket - Parti - Politikern - Tjänstemännen

Samtliga intervjuade håller med om att revisionen och det konstitutionella ansvaret är en viktig del i arrangemanget. Men de har generellt inte några större tankar om det. Däremot är den tredje tolkningen av ansvar intressant. Samtliga intervjuade uttrycker en tro på personligt och kollektivt ansvar på olika sätt. Både att politiker har ett personligt ansvar och att medborgarna har det:

Det finns ett personligt ansvar om man är vald. Är jag folkvald så är jag bokstavligen vald av folket. Det andra är förtroendeuppdrag. Men är jag folkvald så har jag åtagit mig ett uppdrag som genererar det ansvaret att när jag fattar beslut då ska fatta vad det är för beslut jag fattar. Har jag inte gjort det så har jag inte fullgjort mitt uppdrag. (IP5)

Ansvaret vilar kanske i grunden på medborgarna som väljer politikerna. [...] Nej men det är väl så att i alla sammanhang har alla ett eget ansvar. Att välja om man vill vara tyst eller säga vad man tycker. (IP1)

Sammanfattande finns det tecken på ett utbredd ansvarstänkande bland politikerna och tjänstemännen, som täcker samtliga de begrepp som nämndes i kapitel 4.

5.3.1 Institutionellt ansvar

Ansvar:
Institutionellt

Det ska finnas ett tydligt politiskt mandat som går att urskilja för väljarna. De regerande och oppositionen ska vara klart åtskiljbara. Detta är en förutsättning för att ansvarsutkrävandet ska fungera. Annars leder det till blint bestraffande och belönande på valdagen.

Det ska föras en ständig dialog mellan politiker och medborgarna. Det är en förutsättning för att det institutionella ansvarsarrangemanget ska fungera. Politikerna måste veta vad medborgarna har för åsikter om de ska kunna följa dem. Därför måste också dialogen/debatten fokusera på hur de politiska representanterna följer och är lyhörda till ansvarsforumets vilja. Makten utgår från folket och det är dem som representanterna är ansvariga inför.

Hur står sig processen till värdet och dess kriterier

Arenaprocessen kan kritiseras enligt båda kriterierna för institutionellt ansvar. Det första kriteriet är att det ska finnas ett tydligt mandat för väljarna. Det ska vara tydligt vilka som styr och står bakom beslut. Visserligen har det inte varit svårt att se vilka som står bakom beslutet. Problemet är den att det drivs en konsensuspolitik som urholkar ansvarsutkrävandet. En kommunstyrelseledamot beskriver "handslaget", där arenaprojektet ingår, som:

Ja tittar man på blockpolitiken så är ansvarsutkrävandet svårt. Och det var också tanken med handslaget. Mening var att ingen ska kunna profitera politiskt på någonting, ett beslut

som var nödvändigt för kommunen. Så den tanken fanns. [...] För att ingen skulle kunna profitera på det i valet. Det var ett upphävande av möjligheten att utkräva ansvar det är korrekt. (IP5)

Vidare förklarar en fullmäktigeledamot:

Det finns ett demokratiskt problem att väldigt många av våra partier som sitter i kommunfullmäktige skulle vilja säga, de har uttalat det klart och tydligt, att kommunalpolitik är inte politiskt. Den är inte ideologisk. Och då har de i princip kunnat fatta vilka beslut som helst i en bred majoritet. Och det är oftast det som eftersträvas. Till oftast vilket pris som helst. Konsensuspolitiken, mainstreampolitiken alla ska ju komma överens om så många saker som möjligt. Till den gränsen att inte längre någonting är politiskt. Förinnan det är dags för val. (IP2)

Konsensuspolitik har ofta en dålig effekt på deltagandevärdet eftersom konsensusökande har en förmåga att stänga ut flera grupper för att kunna uppnås, vilket också ett par av de intervjuade nämnde. Men viktigast gällande det institutionella ansvaret är att det blir otydligt för väljarna vilka som styr. Man undergräver ansvarsutkrävandet för väljarna och tar ifrån dem deras möjlighet att påverka vid valet. Då 7 av 9 partier står bakom arenabeslutet blir det i realiteten väldigt svårt för väljaren att bestraffa dem vid valet. Det förutsätter att alla väljare är väldigt flexibla i sin ideologiska grund, d.v.s. att en moderat kan tänka sig att rösta på vänsterpartiet eller miljöpartiet. Kommunalpolitik är dessutom väldigt anonym och det blir på så viss ännu mer otydligt när det råder en kvasiparlamentarism i kommunerna. När alla partier ingår i styrelsen blir det mindre klart vilka som styr. Ett par av högerpolitikerna uttrycker dock att det var majoriteten, högerblocket, som framförallt röstade för arenan och att det på det sättet var tydligt för väljarna.

Gällande det andra kriteriet för institutionellt ansvar kan man säga att det generellt sätt har uppfyllts. Samtliga politiker argumenterar för att det har funnits ett behov av arenan som har uttryckts av medborgare. Det som skiljer sig är dels vilka politikerna talade med. De flesta är, vilket säkert redan har framgått, inriktade på föreningarna och näringslivet. På det sättet har de varit lyhörda åt åtminstone vissa grupper av medborgare. I slutet av processen när det debatterades som mest fokuserade man också på hur lyhörda politikerna var. Men då var det inte på ett positivt sätt. Det handlade om hur dåligt förankrad processen var och att de inte hade lyssnat på medborgarna. Båda dessa diskussioner är viktiga. Politikerna bör enligt kriteriet lyssna på medborgarna. Och om de inte gör det så bör debatten handla om bristen på lyhördhet. Kriteriet har därmed ett dubbelt syfte som delvis har uppfyllts i processen. Det viktigaste är att man i diskussionerna faktiskt utgår från vad medborgarna har för åsikter och hur politikerna ska uppfylla dem.

5.3.2 Personligt och kollektivt ansvar

Samtliga aktörer i samhället; medborgare, politiker, tjänstemän och journalister har ett ansvar . De bör alla vara delaktiga i processen för att sköta sina respektive roller:

- **Medborgarna ska granska och övervaka sina valda representanter och tjänstemän. De har också ett ansvar att delta aktivt i processer, som påverkar dem, i den utsträckning de kan.**
- **Politikerna ska vara lyhörda för medborgarna åsikter och besluta därefter, de ska också övervaka tjänstemännen och ge dem resurserna att genomföra besluten på bästa sätt.**
- **Journalisternas roll är att övervaka politiker och tjänstemän åt folket. De ska göra det lättare för medborgarna genom att granska och presentera den information som medborgarna behöver. Tjänstemännens roll är framförallt att sköta sitt arbete enligt lagar och etiska regler, d.v.s. ansvar för finance och fairness.**

Hur står sig processen till värdet och dess kriterier

Personligt och kollektivt ansvar är ett abstrakt begrepp som kan vara svårt att mäta. Det är också ett brett begrepp som innefattar demokratiskt deltagande och dialog, som framgår av kriterierna ovan. En del av de kriterierna har jag redan beskrivit processen utifrån. Det har framgått att media har tagit en väldigt aktiv roll i processen och till viss del drivit egen politik. Men uppfattningen är också, bland de flesta, att de har fullföljt sin roll som informatörer och granskare. Tjänstemännens roll är, enligt kriterierna, att implementerar politikernas beslut enligt gällande lagar och regler. I stort beskriver intervjuerna att tjänstemännen har hållit sig till det kriteriet. Även om det verkar som att de ibland har gått utanför sin roll, och aktivt arbetat för sina idéer (se citat s.33). Av de intervjuade är det bara en person som tycker att tjänstemännen har agerat utöver vad deras tjänst innefattar (se dialog avsnittet ovan). Det har också framgått att initiativet att ta upp processen igen delvis kom från tjänstemannahåll.

Om man tittar på politikernas personliga ansvar finner man en del intressanta aspekter i intervjumaterialet. Flera av politikerna är av åsikten att man har ett särskilt personligt ansvar som politiker. Delvis moraliskt ansvar men också ansvar för sin roll som folkvald. Flera uttrycker det som att det är de folkvaldas ansvar att hålla sig insatt i alla beslut och ärenden och sen förankra det med sina väljare (se citat s.35 avsnitt 5.3). När man sen jämför det med händelseförloppet som ett par av de intervjuade upplevde målas det upp en problematisk bild:

Vi väljer politiker på fyra år och sen ska de fatta beslut så ska de också ha en möjlighet att ta en del av handlingarna och kunna påverka. Och den möjligheten har varken vi eller medborgarna haft. Väldigt många partier som inte har fått varken information ingen dragning ingenting. Vi som bara sitter i kommunfullmäktige, och inte sitter i kommunstyrelsen eller i kommunstyrelsens arbetsutskott, har aldrig fått information om det här ärendet tidigare. Också plötsligt ska man ställa sig i en sits där man behöver ta sig igenom de här handlingarna på två arbetsdagar. Utan möjlighet, någon möjlighet som helst, att förankra det med resten av partiet eller medborgarna. Och det är ju trots allt Kristianstads största investeringsprojekt. (IP2)

Enligt intervjupersonen har flera ledamöter känt att de inte har fått en insyn och information om ärendet i god tid. Och därmed har de inte i heller kunnat förankra

det med sina väljare. Det är ett problem enligt kriterierna för att politikerna inte har skött sin roll som övervakare av förvaltningarna eller återkopplingen med väljarna. Det är svårt att utifrån intervjudata bedöma hur pass detta stämmer. Ord står mot ord på den punkten. Eftersom flera av de intervjuade, som var för beslutet, menar att alla möjligheter har funnits att sätta sig in i ärendet. Tanken om personligt ansvar finns dock bland samtliga politiker och det är ingen tvekan om att ambitionen att vara insatt finns. Men en av fullmäktigeledamöterna tycker det är ett stort problem med det personliga ansvaret då han/hon inte har den tiden som behövs för att sätta sig in i vartenda ärende:

Det är alldeles för lite insyn. Som en heltidsarbetande politiker eller deltidsarvoderad så har man mer möjlighet att befinnas på plats. Men som fritidspolitiker som har ett heltidsjobb vid sidan om och andra intressen i livet så blir det väldigt begränsat att de facto sätta sig in i vartenda ärende. Då krävs det helt andra rutiner. Ett helt annat sätt att tänka på. (IP2)

Detta är ett problem enligt kriterierna och en bieffekt av kvasiparlamentarismen, som leder till att små partier hamnar i en sämre position än de stora. Då de flesta partier sitter med i kommunstyrelsen förflyttas många beslut dit, ifrån kommunfullmäktige. De partier som sitter med där får bättre insyn än de som inte är med. Det blir ett ojämnt politiskt deltagande bland politikerna, som är ett problem enligt ett av de demokratiska kärnvärdena. Tar man det ett steg längre blir det också ojämn representation för väljarna eftersom minoriteternas representanter är de som drabbas. En av politikerna förklarar det:

Jag gillar inte den utvecklingen som har blivit mer och mer vanlig, d.v.s. att de flesta ärenden stannar i kommunstyrelsen och sen så "det där måste väl gå till fullmäktige" mentaliteten. Jag tycker att upplevelsen snarare ska vara det omvända att det här är så viktigt att det ska vi gå till fullmäktige med. För det vill vi ha en öppen debatt om. (IP4)

När man förflyttar besluten ifrån kommunfullmäktige på det viset gör man det svårt för alla fullmäktigeledamöterna att sätta sig in i ärenden. Tre av de intervjuade hänvisar till att det finns ett internt arrangemang i deras partier som gör att deras representanter, i de olika nämnderna, informerar övriga partikamrater. Det är ett system som kan fungera, dock är det fortfarande svårt för de små partierna. Men enligt kriterierna bör den enskilda politikern vara insatt i vad de röstar om. Och det kan man inte garantera då de enbart följer gruppledaren. Eller som en av de intervjuade fullmäktigeledamöterna uttrycker det:

Framförallt i de stora partierna så var det alldeles uppenbart att man inte ens visste vad man pratade om när man kom till mötet. Utan man förlitade sig på att min representant i arbetsutskottet har fått den rätta information därför röstar jag som jag gör. (IP2)

Problemet hör ihop med det system som finns i kommunen, som kan spåras till tanken att kommunpolitik inte är ideologisk. Kommunpolitiken ses som en sorts förvaltning där man ska agera för kommunens bästa i de flesta av frågorna, förutom de som är rent ideologiskt viktiga för vartdera parti (se citat s. 36). Med den tankegången blir det inte relevant att ha debatter och liknande i fullmäktige.

De flesta beslut kan tas i nämnderna eller kommunstyrelsen i konsensus. Kommunfullmäktigeledamöternas roll urholkas då de bara ska verifiera tidigare beslut.

För alla vet idag att fullmäktige nästintill är bara en verifiering av tidigare fattade beslut. En del kallar den lite föraktfullt för transportkompani. (IP5)

Medborgarna har också ett personligt ansvar att ta i en demokratisk process. Deras ansvar ligger i att hålla sig informerad, uttrycka sin åsikt och om möjligt delta då de har en chans. Det kan dock vara svårt för medborgare att ha en insyn i processen, om inte ens fullmäktigeledamöter känner att de har insyn. Tittar man på debatten i lokaltidningen märker man att medborgarna tycks ha reagerat väldigt sent. Det är ett vanligt fenomen enligt de intervjuade. Medborgarnas intresse väcks inte förrän de anser att något är fel. På den punkten har medborgarna inte tagit sitt ansvar. Men det kan bero på att det var för lite öppenhet och information ut till dem. Just därför borde all relevant information presenteras tidigt i processen, för att väcka medborgarnas intresse tidigt. På den punkten har processen brustit då en viktig sak som kostnader, och kanske även storleken och alternativen av projektet, inte var tillräckligt synliggjorda. När de här uppgifterna väl kom ut tog flera medborgare aktiv del i debatten och deltog även i initiativet för folkomröstning.

I detaljplaneringsprocessen har medborgarna varit betydligt duktigare då det var gott om människor på möten som arrangerades och det fanns även en medborgerlig granskningsgrupp i form av boendegruppen.

5.3.3 Konstitutionellt ansvar

Ansvar:
Konstitutionellt

Revisionen ska ha tillräckligt med undersökande befogenheter och information för att på ett trovärdigt sätt utvärdera aktörers handlingar och hur de står sig gentemot lagar och etiska regler.

Det är viktigt att revisionen är opartisk eftersom den består av representanter från partierna, som revisionen ska indirekt granska.

För att revision ska ha en betydelse bör det också finnas en norm om att revisionsresultatet ska leda till förbättring och eventuellt sanktioner.

Hur står sig processen till värdet och dess kriterier

Det finns en utbredd uppfattning bland de intervjuade att kommunrevisionen i Kristianstad fungerar väldigt bra och är ambitiösa. De flesta, förutom två, uttrycker en åsikt om att de är effektiva och duktiga. Det som det uttrycks tveksamheter kring är att politikerna i nämnderna får ta för stort ansvar för vad som händer i förvaltningarna:

Men oftast är det när något händer på tjänstemannanivå eller konstigheter någonstans så kan det komma att spilla över på politikerna som satt i nämnden. Ibland kan det till och med vara så att inte så relevanta saker kommer tillbaka. Och att ansvaret där blir lite orimligt i förhållande till vad uppdraget var. Det är också någonting som är lite konstigt.

Man förväntas inte ställa så många frågor, man förväntas inte att kunna allt. Också samtidigt är ansvaret också väldigt stort när något går fel. (IP2)

Detta är självklart problematiskt och tyder på att ansvarsförhållandena ibland kan vara otydliga.

I jämförelse med kriterierna är omdömena om revisionen och dess roll relativt goda. Ingen av de intervjuade uppfattar att revisionen inte har goda möjligheter att genomföra sin granskning. Revisionen strävar efter att vara opartisk och tycks enligt de flesta vara det. I Kristianstad har man omvänd ordning i revisionen, d.v.s. oppositionspartierna innehar ordförandeposten i revisionen och styr därmed arbetet.

Jag var också med och ta fram det som vi kallar en omvänd revision, dvs. om socialdemokraterna styr och sitter med makten så ska de borgerliga ha ordförande posten i revisionen. Vilket gör att nu när det är borgerligt styre så har Socialdemokraterna ordförandeposten i revisionen. Det är klart det är en modell som också kan ha sina för och nackdelar. För det kan finnas en risk att man politisera revisionen. Att man tar det som utgångspunkt i att nu kan vi leta upp uppdrag som kan fälla. (IP4)

Precis som IP4 säger finns det ju en risk att oppositionen skulle använda revisionen som ett sorts vapen mot majoriteten då. Men den kommunrevisor jag har intervjuat uttalar sig väldigt positivt och menar att ingen styr deras agenda:

Vi bestämmer själva vad vi gör. Vi arbetar på uppdrag av kommunfullmäktige men vi har mycket fria händer att lösa det uppdrag vi vill göra. Så det är alltså, det är ingen som säger åt oss att nu ska ni granska det och det. Däremot kan man få tips från olika håll att det bör man granska. Men vi är helt oberoende av vad vi ska arbeta med. (IP3)

Uppfattningen jag har fått av intervjuerna är att revisionen i stort är väldigt självständig och har tillräckliga befogenheter för att man i kommunen ska kunna uppfylla de två första kriterierna. Gällande arenaprocessen har det inte genomförts några specifika granskningar. Och om det skulle göras är det framförallt implementeringen som skulle granskas. Det ligger i linje med det forskningsresultatet om revisionen som jag har redovisat i kapitel 2. Man granskar mest måluppfyllelse och styrning.

Det sista kriteriet är den konstruktiva delen i revisionens roll. Idén är att revisionsrapporterna ska få en lärande effekt. Att brister som upptäcks ska förbättras och att misstag inte ska upprepas. I Kristianstads kommunrevision har man utarbetat ett system för att få den lärande effekten. Den intervjuade kommunrevisorn beskriver det ingående:

Då vi har gjort ett projekt och har diskuterat det i revisionen. För det första innan vi tar upp det så ska projektet sakgranskas av dem som var uppmärksammade för granskningen. Så om det var på tekniska nämnden så har alltså förvaltningen fått se granskningsrapporten och yttrat sig om den. Stämmer det här med verkligheten? Sen får vi granskningsrapporten till oss i revisionen och utifrån den gör vi en sammanfattning av rapporten. Sammanfattningen skickar vi då tillbaka till nämnden och be om ett yttrande till de förslag av åtgärder som har föreslagits. Så de måste alltså... ser vi att det saknas någonting eller felas någonting då kräver vi en rapportering från dem 4-5 månader senare då de ska vidta åtgärder. Också sänder vi rapporten till kommunstyrelsen och fullmäktige för information. (IP3)

Ett deltagardemokratisk plus för revisionen är att den även tar emot tips från medborgare och andra icke-offentliga aktörer. En sammanfattande bedömning om revisionen är att det inte finns några möjligheter för den att gå ett steg längre och bedöma demokratiska värden, som processvärdena. Det finns idag inga möjligheter att göra det enligt lagen.

Upplevd problematik med värdet demokratiskt ansvar

Det mesta av den upplevda problematiken med värdet har redan tagits upp på olika sätt. Men en intressant observation är den som en politiker i kommunstyrelsen uppmärksammar:

Det finns möjligheter för ansvarsutkrävande. Både på juridisknivå och rent politiskt (valdagen). Där i mellan finns inte så mycket. (IP5)

Att utkräva ansvar kan enbart göras på valdagen och rent juridiskt menar politikern. Det går i realiteten inte att utkräva enskilda personer på ansvar, utan man får förlita sig på att aktören tar ett moraliskt ansvar självmant. Politikern förklarar vidare att när till exempel en politiker i det egna partiet agerar illa är det svårt för partiet att avsätta honom/henne. Vilket i sin tur straffar partiet vid valdagen.

6 Slutsatser och reflektioner

I början av uppsatsen ställde jag en fråga om vad som menas med en demokratisk process och vart finner man ansvaret i den? Frågan bröts sedan ner i en övergripande operativfrågeställning om vilka värden som bör ingå i en demokratiskprocess. De värden jag kom fram till genom en normativ analys var: öppenhet, demokratiskt deltagande, dialog och ansvar. Jag argumenterade för att de behövdes för att de demokratiska kärnvärdena ska uppfyllas; det är politisk jämlikhet, att alla människor är lika kapabla att delta i styrelsen och slutligen är människan demokratiskt autonom och bäst lämpad att bestämma vad som ligger i dess intressen. De demokratiska kärnvärdena är grunden för demokratisynen som genomsyrar hela uppsatsen.

Ansvaret fick i uppsatsen ett större utrymme än de övriga processvärdena för att det är ett komplext begrepp, som ofta tolkas på ett allt för enkelt sätt. Slutsatsen är att det demokratiska ansvaret kan ta tre huvudsakliga inriktningar. En vanlig tolkning är att politikerna ska stå till svars på valdagen. Det konstitutionella ansvarsbegreppet är också vanligt; politiker och tjänstemän granskas utifrån lagar och etiska regler. Mellan dem finner man det personliga och kollektiva ansvaret som innebär att alla aktörer har en roll att sköta. Men det är en fråga om moraliskt och demokratiskt ansvarstagande för det samhälle vi lever i. Det finns ingen mekanism för ansvarsutkrävande för det personliga ansvaret. Den sammanfattande bilden är att det är svårt att hålla någon till ansvar vid valdagen och att det därför behöver utvecklas en norm om personligt ansvar. En norm som innebär aktivt deltagande och dialog av alla aktörer i samhället.

I början av uppsatsen ställdes också frågan om arenaprocessen var en demokratisk process. Denna samhällsrelaterade fråga preciserades sedan i en operativ frågeställning om hur aktörerna har förhållit sig till demokrativärdena. Svaret är inte enkelt att ge för det är inte en svartvit bild som framkommer i intervjuutsagorna. Normen av en demokratisk process, som det argumenterades för i kapitel 4, är en idealtyp. Och det finns troligen ingen process som kan nå upp till det idealet. Demokrati betyder olika för alla människor och det finns ingen slutgiltig definitiv form. Det betyder att man ständigt måste arbeta för att utveckla demokratin. I beskrivningen av arenaprocessen har det framgått att det finns mer eller mindre problem med samtliga processvärden. Det enda som framstår som relativt problemlöst är det konstitutionella ansvaret. Kristianstad kommun tycks ha en effektiv revision. Vars resultat respekteras och leder till lärande, som bör vara huvudmålet för revisionen enligt kriterierna. Andra bra delar är detaljplaneringsprocessen där man verkligen arbetade aktivt för att involvera medborgare. Man strävade även efter ett representativt deltagande. Slutligen finns det även ett brett ansvarstänkande hos samtliga aktörer, oavsett roll i processen.

Bristerna har delvis sin grund i strukturella fel och delvis i idéerna som vägleder aktörerna i deras handlande. De strukturella brister jag talar om är

kvasiparlamentarismen, konsensuspolitiken och tanken att kommunpolitik inte är ideologisk. Denna struktur och idé får långtgående effekter som jag menar påverkar den demokratiska processen negativt. Kvasiparlamentarismen och det blocköverskridande beslutet för arenan är ett hot mot det institutionella ansvarsutkrävandet då det blir svårt för väljare att urskilja styrande från opposition.

Idén att kommunpolitik inte är ideologisk och att man ska sträva efter konsensus i nämnder är ett annat problem. Det är även ett problem att allt mindre beslut tas i fullmäktige. De flesta beslut tas i tidigare instanser. Det skapar problem för det personliga ansvarsvärdet. Ledamöterna från de mindre partierna får sämre förutsättningar att sätta sig in i ärenden och därmed sämre möjligheter att genomföra sitt uppdrag som folkvalda representanter. Kommunfullmäktige är det högsta beslutande organet i kommunen. Det är där besluten ska tas menar jag. Det är där den offentliga debatten ska föras så att medborgarna kan ta del av den. Att majoriteten av besluten och debatter sköts i nämnder, kommunstyrelsen eller kommunstyrelsens arbetsutskott är dessutom ett inskränkande av öppenheten. Så mycket som är möjligt bör föras upp i kommunfullmäktige för öppenheten, deltagandet och ansvarsutkrävandet skull.

Det finns även brister enligt deltagande- och dialogvärdet som har sin grund i aktörernas idéer om deltagande och dialog. Det hänvisades i nästa varje intervju till att bara de närmast berörda ska involveras i deltagande och dialog. Men man missar en viktig poäng när man tänker på det viset. Evenemangsarenan är ett stort enskilt projekt som delvis går utanför kommunens kärnverksamheter. Det ska dessutom betalas av samtliga medborgare i kommunen. På det viset berörs i högsta grad samtliga medborgare. Angående deltagande så har folkomröstningsinitiativet fallit bort lite i uppsatsen. Folkomröstningsinitiativet inkom sent och det hade lett till större kostnader att dra ut på processen i det läget. Med det menar jag inte att det var fel med ett folkomröstningsinitiativ. Det fanns ett behov av en arena för att tillgodose träningstimmar för skolor och föreningar. Men att öka investeringen till att även täcka evenemang och konferens får ses som en investering som går ut över kommunens grundverksamheter, som är t.ex. äldreomsorgen och skola. Motiveringarna till evenemangsbiten är att det ska leda till utveckling som i sin tur leder till mer skatteintäkter. Det är ekonomiska begrepp som används. Lundquist har i sina utvärderingar av den svenska demokratin varit väldigt negativ till det ekonomiska intrånget i demokratin. Man tänker numera i ekonomiska termer som effektivitet och vinster. Det sker, som vi ser i detta fall, på bekostnad av demokratin.

Slutligen då den demokratiska dialogen. En bra demokratisk dialog ska karaktäriseras av ömsesidighet och tolerans heter det. Där man respekterar varandras idéer och åsikter. Genom dialog ska man komma fram till den bästa lösningen. Dialogen i fallet med arenan tycks ha varit bristfällig. För det första har den varit hetsig och toleransen för varandras åsikter verkar låg. Det är uppenbart att det är olika demokratisyner som har krockat med varandra. De som ville ha en långsammare process och folkomröstning kallades odemokratiska. Argumenten som användes är samma som Premfors bemöter i sin bok. Att det svenska representativa styrelseskicket är demokratiskt. Om man vill ha på något annat sätt

är man odemokratisk. Man förutsätter att det svenska systemet är det slutgiltiga systemet. Men en demokrati slutar aldrig att utvecklas.

En sista sak som bör nämnas om dialogvärdet är öppenheten gällande kostnader och även vilka alternativ som fanns. Kostnaderna och alternativen redovisades sent. I en idealprocess hade de redovisats tidigt, för att medborgarna skulle kunna bilda sig en åsikt med all information och i sin tur påverkat sina politiker. Det hänger ihop med problemen i deltagandet. Det är alldeles riktigt att de närmst påverkade ska få vara med och påverka utformning av t.ex. arenan. Det är för att slutresultatet av processen ska bli bra. Men det hade varit lämpligt att genomföra en opinionsundersökning eller folkomröstning, om vilket alternativ som det skulle investeras i. Med det sagt ska jag dock påpeka att medborgarna har bjudits in att diskutera Kristianstads utveckling och arenan. Möjligheterna har funnits att ta del av t.ex. alternativen. Men precis som politikerna säger är medborgare inte bra på att aktivt delta. Då är det lättare att genomföra opinionsundersökningar, folkomröstningar, medborgarpaneler et.c. På så vis kan man vara lyhörd och få en starkare grund för beslutet utan att behöva vänta på att medborgarna ska ta sitt ansvar och reagera, som de sällan gör.

För att återgå till frågan; var arenaprocessen demokratisk? Både ja och nej. Poängen med analys-schemat är att man kan se de goda sidorna och de negativa, styrkor respektive svagheter. Men utifrån den här undersökningen och intervjumaterialet, måste man dra slutsatsen att det fanns brister gentemot så pass många kriterier att det inte kan sägas ha varit en demokratisk process. Med det sagt vill jag avsluta med följande citat:

Democracy is never a thing done. Democracy is always something that a nation must be doing. What is necessary now is one thing and one thing only that democracy become again democracy in action, not democracy accomplished and piled up in goods and gold.

Archibald MacLeish

6.1 Metodologiska reflektioner

I min utvärdering utgår jag från en normativ idealtyp som jämförs med det empiriska materialet. Jag lutar då ett intersubjektivistisk epistemologi och det innebär att jag tydligt måste redovisa mina argument, min förförståelse och metod. Genom att skapa en fast punkt och redovisa den tydligt ökas reliabiliteten i uppsatsen. En samhällsforskare som utgår från min idealtyp och använder samma metod bör nå ett resultat som liknar mitt i den empiriska delen.

En normativ analys kräver tydlighet och precision i resonemanget. Kapitel 4, där jag genomförde den normativa analysen, började med en redovisning av kärnvärdena. De var sedan en grund att bygga vidare då jag argumenterade för vilka värden som bör ingå i en demokratisk process. Mitt syfte var att värdena skulle vara entydiga och klara. Läsaren ska inte behöva undra hur jag har kommit fram till mina kriterier. Jag tror att jag har lyckats med det. Men ytterst är det läsarens roll att bedöma om mina resonemang är logiskt konsistenta med normen.

Rent metodmässigt är det viktigt att fråga sig om det var rätt personer som intervjuades. Sju av personerna jag intervjuade har varit involverade i processen direkt eller indirekt. Indirekt kan vara att de satt med i t.ex. en nämnd men arbetade inte med processen specifikt. Men alla utom kommunrevisorn har varit involverade eller påverkade på något sätt. Med det sagt hade jag ändå gjort ett litet annorlunda val om jag fick göra om processen. Men det är i en del fall svårt att på förhand veta exakt hur involverade de intervjuade hade varit. Dessutom hade en ideal forskningsprocessen innehållit observationer. Som jag inte kunde göra eftersom processen pågick 2003-2008.

Intervjufrågorna och operationaliseringen av analyschemat är ett problematiskt område. I efterhand tycker jag att jag har fått svar på alla kriterier. Men det varierar hur mycket information för varje kriterium. Det är ett oundvikligt problem med intervjuer som metod. Hur mycket man än förbereder sig kan man inte garantera att resultatet av intervjun blir vad man hade önskat sig. I en ideal undersökning hade jag genomfört två intervjuer med varje intervjuperson.

6.2 Vidare forskning

Under hela min forskningsprocess har jag stött på flera intressanta aspekter som det behövs mer forskning om. Media har spelat en stor roll i arenaprocessen och det är tydligt att de aktivt drivit politik och skapat en opinion. Media har idag en stor makt i opinionsbildning i hela landet. Men tydligast blir det i små kommuner som Kristianstad där det enbart finns en stor tidning. De får delvis ett monopol och kan styra och påverka i en stor utsträckning. Detta är ett område där det skulle behövas forskning. Och det sker också en del i ämnet. Till exempel har Demokratirådet de senaste åren fokuserat på media (2005-2008 års rapporter).

Min ambition när jag påbörjade arbetet var att jag skulle belysa folkomröstningsinslaget mer än jag har gjort. Tyvärr hamnade det vid sidan. Men folkomröstningar är ett forskningsområde där jag ser flera intressanta problem. Framförallt är det ett problem att det är ytterst få folkomröstningar på kommunnivå som genomförs. Av 80 folkomröstningsinitiativ har endast 5 genomförts (Regeringskansliet 2010). Varför har det inte genomförts fler? Är det en rädsla bland politikerna? Eller dominerar en elitdemokratisk syn i Sverige?

Slutligen anser jag att det behövs mer normativ men framförallt konstruktiv samhällsforskning om hur kommuner bör vara uppbyggda politiskt. Ska kommunfullmäktige enbart vara ett transportkompani eller finns det några alternativ? Hur får man kommunpolitiken att bli politisk och ideologisk igen? Finns det en mening att väja kommunfullmäktigepolitiker om de ändå inte har en större roll i processen? Kanske hade man kunnat välja politiker direkt till styrelsen och nämnderna.

7 Executive summary

The idea for this essay with my fascination of the complex relationship between citizens and their elected politicians. In the recent decade the rift between ordinary citizens and the politicians has become wider. In Sweden you can see this in the new local parties that are founded everywhere as a reaction against the older established parties. Even on a national level you can find these examples such as the Pirate party. So when I was looking for a case with this problem I found one in my own municipality. It was a case where a process was accused of being undemocratic. The case was a planning and decision-making process for a multi-purpose arena.

In 2007 seven of nine parties in the legislative municipal assembly took the decision to build a new expensive arena. The cost was 330 million and the purpose of the arena was to create more training hours for the schools and sports associations. Another purpose was to create a stadium for large shows and conferences. Unlike many other municipalities, where they are building arenas, this was a project funded exclusively by the municipality. All things considered this seems like a quite ordinary building project. However when the costs were released, after the decision had been made, a lot of concerned citizens, the local newspaper and some politicians reacted. It seemed like a lot of people had been unaware of the project and the costs. So when it was publicized they raged against the process and called it undemocratic. It even went so far that a group of citizens and politicians tried to force through a referendum, by collecting names.

This case raises a couple of questions. First of all, since a lot of citizens, the newspaper and politicians claimed that the process was undemocratic a question arises from a social standpoint: Was it a democratic process? From a theoretical viewpoint there are a number of interesting aspects. In Sweden there is a small tradition of doing evaluation and audits of the democracy. They all work with a special methodology that includes normative, empirical and constructive theory. By developing a norm of democracy and then comparing it with empirical data the democracy is evaluated. From the normative and empirical research the social researcher then suggest ways that democracy can be increased or move closer to the norm. This essay is a case of an evaluation of democracy by comparing with a norm. However unlike the other research in this field this essay focus more on democratic accountability and it only evaluates the democratic process. From a theoretical viewpoint the question is: What is a democratic process?

The overall aim of the essay is to evaluate a process by comparing it with a norm of a democratic process. Democracy is based on a few shared values about human rights and an idea of a good social order. There are also values that a democratic process should fulfill. So to reach the essays aim I have to answer two questions:

What values should a democratic process fulfill?

How have the involved actors in the arena process, based on interview statements, related to these values?

The answer to the first question is the norm of a democratic process. The norm was then compared to the arena process through the use of interviews. Questions that were answered, in the analysis of the interview data, was: How do the actors interpret the values? How does the process fulfill the democratic values? What kind of problems do the actors perceive for the values?

The rest of the essay has roughly two larger parts. First the normative part that seeks to answer the first of the above questions. Then the empirical which is a comparison between the norm and the result of 8 interviews with involved actors. But before those two parts I present my methodology and some of my theory of science beliefs. The part of my ontological view that is relevant for this essay is that there are different reality planes. In short it means that there are three different levels of reality. The first one is the objective fact. Then the second plane that is called the information plane, which is the motives and views that we think we have. Then lastly there is the admission plane which is what we actually say that we think or did. The data for this essay is on the admission plane. It is the interviewees' statements. I do not try to move to a different plane. Because even if it is not the objective fact, what we say still affects everyone around us. Therefore it is still relevant to study interviewee's admissions.

My epistemological standpoint is that there is no objective knowledge. The researchers pre-understanding will always affect how we interpret our research. That is however no reason to completely abandon any systematic approach to social science. Instead I the researcher has to make my pre-understanding completely clear for the reader. In this essay I work that in by creating a norm of a democratic process based on a normative analysis. This norm is in a way my own view on a democratic process.

The methods that are used for the analysis is a mix of normative analysis and by comparing an ideal with empirical data. The empirical data is gathered from eight elite interviews with actors involved or somehow connected to the process.

The result of the normative analysis is that there are three democratic core values that form the base of democracy. They are: democratic equality, that all humans are just as capable of taking part in the rule and finally that all humans are democratic autonomous (They are best able to decide what their interest is themselves). From these three democratic core values I have argued that there are four values that a democratic process should uphold. They are transparency and democratic participation, dialogue and accountability. I will briefly summarize their meanings. Transparency means that all the relevant information, actors etc should be transparent and in view for the citizens. They should have access to all documents and facts. This is a value of process that is at the most basic level and a prerequisite for the other three values. Without transparency the voters don't know who is responsible for a policy and therefore can't hold them accountable. Without transparency the citizens cannot participate in the democratic dialogue. This also means that they can't, through an enlightened dialogue with others, form their own opinion based on all the facts. The second value is democratic participation. In essence it means that everyone that is affected, and this should be

interpreted broadly, should have a right to participate in political processes. This can mean everything from voting to actually co-decision with the elected representatives, depending on the situation. The third value, democratic dialogue, means that all actors in the society (citizens, politicians, media etc) should participate in a public dialog characterized by reciprocity and tolerance for each actor's opinion. Through this dialogue the actors will strive to reach a decision that is acceptable by most. The dialogue and participation will also lead to a more democratically enlightened citizen.

The fourth value has been given more space in the essay because it's a very complex concept. Democratic accountability can according to this essay be divided into three directions. The most classical usage is that the politicians should be accountable for the people on the election day. This means that it should be clear for the citizens which group actually holds the power and stands behind a decision. The second most common notion of democratic accountability concerns the judicial, financial and ethical rules that civil servants and politicians have to follow. These are most often checked by the municipality's audit (in this case). This means that for a process to be democratic there has to be a functioning audit present, in case there are irregularities. The final democratic accountability notion concerns personal and collective responsibility. In short it means that every actor has a personal responsibility to take part in the democracy and its process. Citizens should vote on election day but they should also participate and take part in dialogue if they can. Media should review the public and inform the citizens. Politicians should be responsive to the citizens and rule after the people's preferences.

The result of the evaluation shows some interesting results. The process more or less has problems with all the democratic values of process. The only value that is intact is the constitutional accountability (judicial, financial etc). The municipality has a very ambitious and meticulous audit, according to the interview data. But there are problems with the other values. The problems have a base in political structure and in the ideas that the actors have about democratic participation and dialogue. To summarize the result and conclusions. I found that there is a structural problem that takes the form of quasi parliamentarism, consensus politics and an idea that politics in a municipality is not ideological. Therefore a certain system has been developed that affects negatively on the fulfillment of the democratic values. In Kristianstad eight of the nine political parties have a place in the municipal executive committee. A lot of the decision-making and work is done in the executive committees or in the specific committees. This means that the elected representatives role in the municipal assembly has become hollow and meaningless. With consequences that the accountability is hard to demand for the voters on election day. Because they can't clearly see who was behind a decision. Individual representatives in the assembly, especially from smaller parties, also have a harder time to make informed decisions and take personal responsibility, since the decisions and work is done at earlier levels. The transparency is weakened because unlike the assembly the meetings in committees are most often not open for the public.

Finally, most of the involved actors (politicians and civil servants) have a very narrow view of who should participate or take part in the democratic dialogue. The common answer is that the closest affected should participate. The problem is that the arena is a very large investment that in several ways goes beyond the role of the municipality. There are reason for a large dialogue and

participation. Maybe even for a referendum. Several important aspects, like the cost, were not available at an early stage of the process. This affected the citizen's possibility to form an enlightened opinion in the question.

8 Referensförteckning

8.1 Böcker

Badersten, Björn, 2006. *Normativ Metod: Att studera det önskvärda*. Lund: Studentlitteratur

Beckman, Ludvig, 2007. *Grundbok i idéanalys: Det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santérus förlag

Behn, Robert A, 2001. *Rethinking Democratic Accountability*. Washington, D.C.: The Brookings Institution

Bengtsson, Åsa, 2008. *Politiskt deltagande*. Lund: Studentlitteratur

Bergström, Göran – Boréus, Kristina, 2000. *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskusanalys*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur

Bäck, Hanna, 2003. "Vad krävs för en fungerande valdemokrati?" Gilljam, Mikael – Jörgen Hermansson (red), 2003. *Demokratins mekanismer*. Andra upplagan. Malmö: Liber.

Dahl, Robert A, 1989. *Demokratin och dess antagonister*. Stockholm: Ordfront Förlag

Dahl, Robert A, 1992. "Demokrati som procedur", i *Idéer om demokrati*. Tidens idéserie Vol.5. Stockholm: Tidens förlag

Creighton, James L, 2005. *The Public Participation handbook – Making Better Decisions Through Citizen Involvement*. San Francisco: Jossey-Bass.

Gilljam, Mikael – Jörgen Hermansson (red), 2003. *Demokratins mekanismer*. Andra upplagan. Malmö: Liber.

Hall, Patrik – Sjövik, Kristian – Stubbergaard, Ylva, 2005. *Nätverk söker förankring: Öresundsregionen i ett demokratiperspektiv*. Lund: Studentlitteratur

Hanberger, Anders – Khakee, Abdul – Nygren, Lennart – Segerholm, Christina, 2005. *De kommungranskande aktörernas betydelse*. Research Report nr.1 Umeå Centre for Evaluation Research

Jarl, Maria, 2003. "Deltagardemokraterna och den representativa demokratin." Gilljam, Mikael – Jörgen Hermansson (red), 2003. *Demokratins mekanismer*. Andra upplagan. Malmö: Liber.

Kvale, Steinar – Brinkmann, Svend, 2009. *InterViews - Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing 2nd edition* London: Sage Publications

Kumlin, Staffan, 2003. "Finns det någon ansvarig?" Gilljam, Mikael – Jörgen Hermansson (red), 2003. *Demokratins mekanismer*. Andra upplagan. Malmö: Liber.

Lundquist, Lennart, 1998. *Demokratins väktare*. Lund: Studentlitteratur

Lundquist, Lennart, 2001. *Medborgardemokratin och eliterna*. Lund: Studentlitteratur

Manin, Bernard, 2002. *Den representativa demokratins principer*. Stockholm: SNS Förlag.

Petersson, Olof m.fl. 2002. *Demokratirådets rapport 2002 - Demokrati utan ansvar*. Stockholm: SNS Förlag.

Premfors, Rune, 2000. *Den starka demokratin*. Stockholm: Atlas

Premfors, Rune – Roth, Klas, 2004. *Deliberativ demokrati*. Lund: Studentlitteratur

Premfors, Rune – Ehn, Peter – Haldén, Eva – Sundström, Göran 2003. *Demokrati och byråkrati*. Lund: Studentlitteratur

Przeworski, Adam – Stokes, Susan C. – Manin, Bernard, 1999. *Democracy, Accountability and Representation*. Cambridge: Cambridge University Press

Sjövik, Kristian, 2004. *Demokrati bortom nationalstaten?* Lund Political Studies 132, Department of Political Science, Lund University

8.2 Artiklar

Agger, Annika – Löfgren, Karl, 2008. "Democratic Assessment of Collaborative Planning Processes", *Planning Theory*, Vol. 7, 145.

Cameron, Wayne, 2004. "Public Accountability: Effectiveness, equity, ethics", *Australian Journal of Public Administration* Vol. 63, No. 4, 59-67

Connelly, Stephen – Richardson, Tim, 2004. "Exclusion: The Necessary Difference between Ideal and Practical Consensus", *Journal of Environmental Planning and Management* Vol. 47, No. 1, 3-17

Hanberger, Anders, 2009. "Democratic Accountability in Decentralized Governance", *Scandinavian Political Studies* Vol. 32, No. 1

Karpowitz, Christopher F. – Mansbridge, Jane, 2005. "Disagreement and Consensus: The Need for Dynamic Updating in Public Deliberation", *Journal of Public Deliberation* Vol. 1, No. 1, 348-364

Manring, Nancy J, 2005. "The Politics of Accountability in National Forest Planning", *Administration & Society*, Vol. 37, No. 1, 57-88

Mulgan, R. 2000. "Accountability": An Ever-expanding Concept?, *Public Administration* No.78, 555–73.

Torring, Jacob – Sørensen, Eva – Fotel, Trine, 2009. "Democratic Anchorage of Infrastructural Governance Networks: The Case of the Femern Belt Forum, *Planning Theory*, Vol. 8, No. 3, 282-308

8.3 Protokoll och offentliga handlingar

KF, Kristianstad kommunfullmäktige, sammanträdesprotokoll 2007-11-20 § 280

SB, Stadsbyggnadskontoret, Plan- och genomförandebeskrivning 1290K-P08.38, 2008-01-29. Antagen av Kommunfullmäktige 2008-05-13.

8.4 Internetkällor

Handslaget, "Ett handslag för Kristianstads framtid".
<http://www.kristianstad.se/upload/%C3%96versta%20menyn/Om%20kommunen/nyheter/notiser/dokument/Handslaget.pdf> 14/5/2010

KA, Kristianstad arena, 2010a, "Vägen till beslut".
<http://www.kristianstadarena.nu/fakta7.asp> 18/4 2010

KA, Kristianstad arena, 2010b, "Vad kostar arenan?".
<http://www.kristianstadarena.nu/fakta5.asp> 18/4 2010

KA, Kristianstad arena, 2010c, "Vad kostar nya söder?".
<http://www.kristianstadarena.nu/fakta6.asp> 18/4 2010

KA, Kristianstad arena, 2010d, "Vägen till beslut".
<http://www.kristianstadarena.nu/fakta7.asp> 18/4 2010

KK, Kristianstad kommun, 18/8 2007, "Söderbor diskuterade arenan".
<http://www.kristianstad.se/sv/Kristianstads-kommun/Nyheter/Soderbor-diskuterade-Arenan/> 18/4 2010

KK; Kristianstad kommun, 11/1 2008, "Arbetsutskottet avvisar folkomröstning om arenan". <http://www.kristianstad.se/sv/Kristianstads-kommun/Nyheter/Arbetsutskottet-avvisar-folkomrostning-om-arenan/> 14/5/2010

Regeringskansliet, 24/10 2006, "Kommunala folkomröstningar".
<http://www.sweden.gov.se/sb/d/2467/a/13455> 25/5 2010

8.5 Tidningsartiklar

KB, Kristianstadsbladet, 28/5 2003, "*Planer på jättearena i Kristianstad*"
<http://www.kristianstadsbladet.se/article/20030528/KRISTIANSTAD/105280256>
18/4 2010

KB, Kristianstadsbladet, 19/11 2007a, "*Förankra Arenabeslutet*"
<http://www.kristianstadsbladet.se/article/20071119/OPINION/711190027>
22/4 2010

KB, Kristianstadsbladet, 19/11 2007b, "*Kristianstad Arena "Politikerna har lyssnat för lite på medborgarna" Folkpartist vill ha folkomröstning*"
<http://www.kristianstadsbladet.se/article/20071119/KRISTIANSTAD/711180002>
18/4 2010

KB, Kristianstadsbladet, 28/11 2007, "*Nätverk vill ha folkomröstning*"
<http://www.kristianstadsbladet.se/article/20071128/KRISTIANSTAD/711270146>
18/4 2010

KB, Kristianstadsbladet, 29/1 2008, "*Hör folkets röst!*"
<http://www.kristianstadsbladet.se/article/20080129/OPINION/641573022>
18/4 2010

KB, Kristianstadsbladet, 31/12 2009, "*Det är missarna vi minns*"
<http://www.kristianstadsbladet.se/article/20091231/OPINION/712319838>
18/4 2010

9 Bilaga 1

Intervjufrågorna nedan har använts i stort sätt alla intervjuer. Men självklart har det förekommit ett antal mer specifika frågor i varje intervju.

Bakgrundsfrågor

Namn och bakgrund inom politiken och/eller kommunen?

Vad har din roll varit i arenaprocessen?

Varför blev det aktuellt med en ny arena i Kristianstad? Hur kom frågan upp på den politiska agendan?

Deltagande

Hur brukar det demokratiska deltagandet se ut, i planprocesser som arenan, i Kristianstad?

Vilka aktörer (personer eller organisationer) anser du bör vara delaktiga i en process som arenan, och vilka var delaktiga?

Vad anser du om medborgerligt deltagande i projekt som arenan? Och under vilka former bör det ske (t.ex. medborgarpaneler, samråd, medbestämmande)?

Öppenhet

Vad innebär öppenhet för dig?

Hur resonerar du kring värden som öppenhet? Är det något som du tänker på och ta hänsyn till i ditt dagliga arbete?

Hur arbetade ni med öppenhet i arenaprocessen?

Offentlig dialog

Hur relaterar du till det här värdet i din roll?

Vilka uppfattade du som de aktiva aktörerna i diskussionerna kring arenan?

Vilken roll anser du att medierna har spelat i processen? Har de fungerat som informationsgivare och granskare åt medborgarna?

Vilka för du och/eller anser du att du bör ha en dialog med i ditt arbete? Specifikt då med tanke på planering av arenan.

Ansvar

Vad innebär demokratiskt ansvar för dig?

Om man tänker på arenaprocessen. Hur pass starkt är det demokratiska ansvaret i den processen enligt dig? Var finner man det ansvaret där?

Om man tänker på handslaget där ni kom överens om den stora satsningen. Vad tycker du det innebär för ansvarsarrangemanget, när det är en så bred majoritet?

Kommunrevision är ju en viktig del i det kommunala ansvarsarrangemanget. Hur upplever du den kommunala revisionen i Kristianstad?

Har revisionen de befogenheter som krävs för sin granskning?

Intervjupersoner:

Intervjuperson 1: Tjänsteman

IP2: Kommunfullmäktigeledamot

IP3: Ledamot i kommunrevisionen

IP4: Kommunstyrelseledamot

IP5: Kommunstyrelseledamot

IP6: Privat intressent

IP7: Högre tjänsteman

IP8: Kultur- och fritidsnämnden ledamot